

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Českého jazyka a literatury

Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ

Studijní obor Učitelství českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ
Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň ZŠ

Reflexe domova v díle Jarmily Glazarové
Reflection of Home in Jarmila Glazarová's Work

Diplomová práce: 08-FP-KČL-021

Autor:

Lenka ZEŽULOVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Mgr. Eva Koudelková, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
87	0	0	0	39	0

V Liberci dne: 28. 4. 2011

TU v Liberci, FAKULTA PEDAGOGICKÁ

461 17 LIBEREC 1, Studentská 2

Tel.: 485 352 515 Fax: 485 352 332

Katedra: **ČESKÉHO JAZYKA a LITERATURY**

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

Diplomant: **Lenka ZEZULOVÁ**

Adresa: **Mlýnská 215, 569 42 Chornice**

Obor (kombinace): **český jazyk – občanská výchova**

Název DP: **Reflexe domova v díle Jarmily Glazarové**

Název DP v angličtině: **Reflection of Home in Jarmila Glazarová's Work**

Vedoucí práce: **Mgr. Eva Koudelková, Ph.D.**

Konzultant:

Termín odevzdání: **květen 2009**

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 23. 4. 2008

.....
děkan

.....
vedoucí katedry

Převzal (diplomant):
.....

Datum:

Východisko:

Prostudování vydaných autorčiných děl, ale zvláště dostupných pramenných materiálů, na něž bude kladen důraz.

Cíl:

Postižení zadaného tématu na základě rozboru relevantních prozaických děl Jarmily Glazarové.

Metody:

Literárněvědná analýza a interpretace, případně komparace s přihlédnutím k dobovému literárněhistorickému kontextu.

Seznam literatury:

- Bílek, J.: Milý a milostný český jazyk. Sobotka: Středisko městské kultury Sobotka, 2001. ISBN 80-238-7262-1.
- Bílek, K. a kol.: Jarmila Glazarová 1901–2001. Staré Hradky: Osvětová beseda, 2002. ISBN 80-238-8640-1.
- Buriánek, F.: Inspirace domova. Hradec Králové: Kruh, 1988.
- Buriánek, F.: Jarmila Glazarová. Praha: Československý spisovatel, 1979.
- Forst, V. a kol.: Lexikon české literatury. Praha: Academia, 1985.
- Glazarová, J.: Advent. 9. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1988.
- Glazarová, J.: Chudá přadlena. Praha: Československý spisovatel, 1964.
- Glazarová, J.: Místopis srdce. Praha: Albatros, 1973.
- Glazarová, J.: Píseň o rodné zemi. Praha: Československý spisovatel, 1960.
- Glazarová, J.: Roky v kruhu. 15. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1979.
- Glazarová, J.: Vlčí jáma. 9. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1986.
- Mravcová, M.: Umělecké dokumenty a romány: Zrod a tvar čtyř prozaických děl Jarmily Glazarové 1936–1940. Ostrava: Profil, 1987.
- Slovník českých spisovatelů. Praha: Československý spisovatel, 1964.

Čestné prohlášení

Název práce: Reflexe domova v díle Jarmily Glazarové
Jméno a příjmení autora: Lenka ZEZULOVÁ
Osobní číslo: P05000592

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne:

28. 4. 2011

Lenka Zezulová

Lenka ZEZULOVÁ

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucí mé diplomové práce Mgr. Evě Koudelkové, Ph.D. Dále chci poděkovat pracovníkům LA PNP ve Starých Hradech, a to především Magdaléně Šrůtové za její pomoc s vyhledáváním archiválií ve fondu Jarmily Glazarové. Nelze opomenout ani ty, kteří mi byli psychickou oporou. Děkuji svým přátelům a rodině.

ANOTACE

Diplomová práce se zaměřuje na zachycení motivů domova v díle Jarmily Glazarové. V práci byly využity metody literárněvědná analýza a interpretace. Jejím východiskem bylo prostudování vydaných autorčiných knih, ale zvláště také dostupných pramenných materiálů. Cílem práce je postižení zadaného tématu na základě rozboru relevantních prozaických děl. Úvodní kapitola se zabývá spisovatelčíným životem, další části práce jsou zaměřeny na autorčinu beletristickou tvorbu a její publicistiku. V jednotlivých kapitolách je věnována pozornost především motivům rodného kraje v autorčině tvorbě.

Klíčová slova: Jarmila Glazarová, domov, dětství, rodný kraj, beletristická tvorba, publicistika;

SUMMARY

This thesis portrays motives of home in Jarmila Glazarová's writings. The methodology consists of scientific analysis of literature and interpretation. The starting point is studying the author's published books and also other special sources. The aim of the thesis is to depict the given theme using analyses of the author's prosaic writings. The introductory chapter describes the writer's life, the following parts are aimed at her fictional and journalistic output. In individual chapters are examined especially those motives which are connected with her native land.

Keywords: Jarmila Glazarová, home, childhood, native land, fictional output, journalistic out-put;

OBSAH

Seznam použitých zkratk.....	9
Úvod.....	10
1. Život Jarmily Glazarové.....	12
1.1 Dětská léta	12
1.2 Dospělost.....	14
1.3 Podzim života	16
2. Beletristická tvorba Jarmily Glazarové	19
2.1 Úvod do beletristické tvorby	19
2.2 Memoárová próza Roky v kruhu	21
2.3 Psychologická próza Vlčí jáma	23
2.4 Baladická próza Advent	26
2.5 Literární národopis Chudá přadlena	28
2.6 Nedokončený román Navlékač korálů	30
3. Publicistická tvorba Jarmily Glazarové.....	32
3.1 Úvod do publicistické tvorby	32
3.2 Místopis srdce.....	33
4. Reflexe domova v díle Jarmily Glazarové	35
4.1 Pojem domov.....	35
4.2 Domov v autorčině tvorbě	36
4.3 V memoárové próze Roky v kruhu	38

4.4	V psychologické próze Vlčí jáma.....	45
4.5	V baladické próze Advent	50
4.6	V literárním národopisu Chudá přadlena	56
4.7	V nedokončeném románu Navlékač korálů	60
4.8	V publicistickém souboru Místopis srdce	67
4.8.1	Básník domova.....	67
4.8.2	Drahocenný dar národu	68
4.8.3	Domov.....	69
4.8.4	Místopis srdce	71
4.8.5	Nad rodným krajem.....	72
4.9	V autorčině drobné tvorbě	74
4.9.1	Kouzelná obálka.....	74
4.9.2	Z mého života.....	76
4.9.3	Český ráj.....	78
4.9.4	Loučení s městečkem	80
Závěr.....		82
Seznam pramenů.....		84

Seznam použitých zkratk

aj. – a jiné

č. – číslo

ČS – Československý spisovatel

inv. č. – inventární číslo archivovaného materiálu

LA PNP – Literární archiv Památníku národního písemnictví

např. – například

NDR – Německá demokratická republika

přir. č. – přírůstkové číslo fondu

roč. – ročník

s. – strana

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

tzv. – takzvaný

Úvod

Diplomová práce, jejímž tématem je reflexe domova v tvorbě Jarmily Glazarové, se zaměří na zachycení představ o domově, zaznamenaných v autorčiných dílech. Pozornost bude také věnována způsobu vyobrazení rodného kraje v její tvorbě. Domov v životě spisovatelky zaujímal velmi významné místo, a také proto se prolnul do jejího díla. Tato fakta se stala motivem k vytvoření této práce.

První část diplomové práce se zaměří na autorčin život, protože ten úzce souvisí s její tvorbou, a je tedy podstatný pro správné uchopení jejího díla. V něm bude pozornost věnována především nejdůležitějším momentům jejího života, které promítla do svého díla.

Druhá část diplomové práce bude věnována autorčině tvorbě. Ta bude roztržena chronologicky, tedy podle času vzniku děl. Dále její dílo rozčlením z hlediska autorského vývoje, a to na tvorbu beletristickou a publicistickou.

Nejdříve bude pozornost věnována tvorbě beletristické, do níž patří ***Roky v kruhu, Vlčí jáma, Advent, Chudá přadlena*** a nedokončené dílo ***Navlékač korálů***. Na základě prostudování příslušných děl a za podpory odborné literatury se pokusím o literárněvědnou analýzu a interpretaci těchto knih.

Další část bude věnována publicistické tvorbě, v níž se nebudu zabývat celou publicistikou ale jen tou částí, v níž spisovatelka věnovala pozornost rodnému kraji.

Největší část práce bude zaměřena na domov v díle Jarmily Glazarové. Nejdříve zde bude vymezeno obecné vyložení pojmu domov. V úvodní kapitole *Domov v autorčině tvorbě* vysvětlím souvislost spisovatelčina života s jejím dílem a v následujících kapitolách o reflexi domova v beletrické tvorbě budu věnovat pozornost domovu v knihách autorky a dále budu dokládat jeho motivy a zabývat se prolnutím spisovatelčina života s její tvorbou.

V publicistické tvorbě bude věnována pozornost souboru ***Místpis srdce***, v němž se zaměřím jen na ty příspěvky, které se vztahují k rodnému kraji autorky. Dále se budu zabývat několika texty, které jsou uloženy v depozitáři Literárního archivu Památníku národního písemnictví ve Starých Hradech, a krátkou povídkou ***Z mého života***, jež byla otištěna v Panoramě. Texty mám na mysli ***Kouzelnou***

obálku, předmluvu *Český ráj* a doslov *Loučení s městečkem*. Zkoumán zde bude především vztah autorky k domovu, k rodné krajině.

Chtěla bych ještě dodat, že v podkladech pro kapitoly o *Navlékači korálů* jsem bohužel nemohla použít celé torzo *Navlékače korálů*, které je uloženo v depozitáři LA PNP ve Starých Hradech, poněvadž první sešit rukopisu se ztratil a dosud nebyl nalezen.

1. Život Jarmily Glazarové

1.1 Dětská léta

Jarmila Glazarová pochází z Malé Skály v Českém ráji, kde se narodila 7. září roku 1901. Tady bydlela do svých osmi let a prožila zde nejkrásnější část svého dětství se svou rodinou, kterou tvořili otec, matka a sestra Irena. Tato doba byla pro autorku velmi významná a objevuje se i v její tvorbě. Sama na ni vzpomíná jako na nejkrásnější a bezstarostná léta svého života.

Moje dětství je zakukleno do přediava klidného blahobytu, vystláno spoustou poetických a rozkošných výmyslů a nápadů mé babičky, maminky a drahé učitelky slečny Hofmanové. V tom hebkém světě byl sníh a sáně, vánoční stromky a pohádky, milované loutky a zahrádka s rezedou. Jediným příkořím bylo očkování a jediným postrachem byl Weber, kluk ze dvora.¹

Spisovatelka pocházela z úřednické rodiny. Její otec Gothard Glazar byl na Malé Skále hospodářským správcem velkostatku. Když Jarmila Glazarová chodila do třetí třídy, onemocněl a zanedlouho poté byl propuštěn ze služby správce. Celá rodina se odstěhovala do Prahy na Královské Vinohrady. Život tam byl již jiný. Musela si zvyknout na novou školu a na město. Společně se sestrou navštěvovaly měšťanskou školu Na Smetance a zde, díky své třídní učitelce Maškové, si autorka zamilovala český jazyk a začínalo se v ní rozvíjet vlastenecké vědomí.

V této době onemocněla její matka. Nejdříve se u ní projevila tuberkulóza plic a nemoc se jí později rozšířila do krku. I když se matka snažila se zdravotními potížemi bojovat, uklidnit své děti a namluvit jim, že se opět uzdraví, Jarmila Glazarová věděla, že její nemoc je závažná a že s nimi už dlouho nebude. Zaznamenala si to také do svého deníku dne 9. února 1916.

Jako o vánocích, můj Bože, o vánocích, to bylo jinak u nás! Maminka vstala a právě seděla pod vánočním stromem. Byla bled'oučká, slabá, se svítícíma černýma očima. Stín pouhý té krásné štíhlé horalky, naší mamičky. Takovou radostí zářila její tvář v rámci černých vlasů, když říkala: „Příštím rokem budu slavit svátky již zdráva!“ A zatím – příštím rokem bude místo v jídelně prázdné – mamička nám bude

¹ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Má cesta*, s. 2.

žítí pouze ve vzpomínkách... Zemře... Je to strašná jistota, přeci však jistota. Zemře...

*Co bude s námi?*²

Boj matky s nemocí skončil 17. února 1916 a poté se vše změnilo. Jarmila Glazarová ve svém deníku začala toužit po starém domově, po horách, které milovala.

Nebe pláče – prší. V kalném světle stojí Praha. Kalné krůpěje bubnují na okno. Kalno je v mé duši. Proč?

Nenávidím Prahy, soužím se po horách. A v mé duši je tma, kalno, jak kalno je v té Praze, v níž maminka touhou zemřela, na jejíž hrob teď kanou kalné krůpěje.

– Pustá je ta Praha, kterou šíleně miluji a zoufale nenávidím. –

*Nebe pláče – prší.*³

Dnes jsem dostala první fialky. Jsou jemně fialové, jemné, něžně voní. Stojí na mém nočním stolku. Jejich vůně vábí do mé duše sny.

Fialky!

Fialky měla ráda moje maminka.

Fialky rostou u nás v horách. Hory!

Hory, mohutný ideál mých snů.

*Hory, můj sen, láska, vzpomínka – mé drahé, hrdé, mohutné hory! Má pohádka, báj – hory!*⁴

Matčino místo v domácnosti nahradila cizí hospodyně, avšak nemohla ji zastoupit v plném rozsahu, protože hospodyně nemůže nahradit matku.

Otec byl stále nemocný, avšak v jeho dceři Jarmile stále zůstávala naděje, že se uzdraví. Celou zimu se o něj starala a doufala, že s příchodem jara přijde i jeho uzdravení a všichni začnou žít nový život někde jinde než v Praze. Až v létě se odstěhovali do Hořic.

Nedlouho po příjezdu otec zemřel a sestry zůstaly samy bez prostředků a bez pomoci dospělých. V této době obě poznaly, jací lidé mohou být. Setkaly se

² Deník z roku 1916, přír. č. 103/77, inv. č. 9143.

³ Tamtéž, den 2. 3. 1916.

⁴ Tamtéž, den 21. 3. 1916.

s bezohlednými sedláky a měšťáky. Za trochu jídla daly pryč poslední kusy nábytku. Laskavost našly jen u uprchlíků z Haliče. Ti jediná se nesnažili něco „ukořistit“ z jejich zpustošeného bytu.

V roce 1918 našly sestry útočiště v bývalém internátu hospodářské školy v Klimkovicích, který byl za války přeměněn v lazaret. Slezsko se jim tak stalo na několik let domovem. Po skončení války a vyhlášení samostatné republiky byla hospodářská škola opět obnovena a Jarmila Glazarová na ní studovala v letech 1919–1921. První dva roky spolu s ní navštěvovala hospodářskou školu i její sestra Irena, která se poté provdala za doktora Josefa Dvořáka.

1.2 Dospělost

V Klimkovicích se spisovatelka seznámila s doktorem Jaroslavem Podivínským, za kterého se v roce 1922 provdala. Její manžel byl o 29 let starší než ona. V manželství s ním prožila dvanáct šťastných let. Vzpomínky na toto harmonické a poklidné manželství zachytila v knize **Roky v kruhu**, která vyšla dva roky po jeho smrti. Autorka v tomto manželství našla klid, lásku a nový domov.

*Ten vážný, uctíváný a uzavřený muž mne miloval. Jak to povznášelo, jak neuvěřitelně dojívalo. A domov, který není nestálý a vratký, který má solidnost maminčinu a odlesk tatínkových zálib: zas vůně doutníků, zas ve sklenici víno, zas krásné obleky a kravaty. Celá ta velká, bezradná poslušnost, ta touha náležet, sloužit, a obdiv dětinský a nekritický – to všechno byly dědičné vlastnosti, jež formovaly druhou maminku.*⁵

V roce 1934, kdy vrcholila hospodářská krize, Jarmila Glazarová náhle přišla o svého muže. Jeho smrt pro ni znamenala velkou změnu v životě. Přišla také o domov a klidný život, a proto se nastěhovala k sestře Ireně do Prahy. Irena jí společně s manželem pomohla sehnat práci. Spisovatelka nejdříve pracovala jako telefonistka a písáčka, později se věnovala literární tvorbě.

Rok po manželově smrti se Jarmila Glazarová nervově zhroutila. Léčila se v chatě na Sázavě, kde se snažila ze své samoty dostat pomocí psaní. Chtěla si tím připomenout léta v manželství. Původně knihu **Roky v kruhu** psala jen pro sebe, aby

⁵ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Má cesta*, s. 2.

si připomněla to, co ztratila, svůj domov. Její švagr Josef Dvořák však dílo anonymně zaslal do soutěže Družstevní práce a Evropského literárního klubu (ELK). Dílo **Roky v kruhu** tuto soutěž vyhrálo a v roce 1936 bylo vydáno nakladatelstvím Družstevní práce. Poté Jarmila Glazarová začala žít jako spisovatelka z povolání. V letech 1938–1941 trávila čas na Horní Bečvě a v okolních samotách, kde získala mnoho materiálů pro svou tvorbu. V roce 1938 byla nakladatelstvím Melantrich vydána její kniha **Vlčí jáma**, o rok později vyšlo v tomto nakladatelství další dílo **Advent** a v následujícím roce vyšla kniha **Chudá přadlena**, v níž je zpracována tematika života horalů v Beskydech a zachyceny jejich zvyky, pověry a těžký život.

Během válečných let se spisovatelka vrátila do svého rodného kraje, do Českého ráje. Tady začala psát románovou kroniku svého rodu nazvanou **Navlékač korálů**. Bohužel ho za svého života nestihla dopsat a dochovaly se pouze jeho fragmenty, které jsou uloženy v depozitáři LA PNP ve Starých Hradech.

Po druhé světové válce v roce 1945 začala být politicky činná. V letech 1946–1948 pracovala jako kulturní atašé na československém velvyslanectví v Moskvě. Po návratu z Moskvy bydlela sice v Praze, ale často jezdila na delší pobyty na Malou Skálu a do Turnova. V roce 1954 se společně se setrou Irenou přestěhovala do Turnova, kde bydlela až do roku 1966. Poté se kvůli nemoci vrátila zpět do Prahy.

Po návratu z Moskvy vykonávala v letech 1954–1956 práci poslankyně Národního shromáždění a také se věnovala veřejné a publicistické činnosti. V této době podnikla mnoho zahraničních cest, které se pak staly podklady pro její psaní cestopisných reportáží. Při zahraničních cestách pobývala v SSSR, NDR a Číně. Publikovala v mnoha časopisech, jako např. Rudé právo, Tvorba, Nový život, Obrana lidu, Rada žen, Slovanský přehled, Květy, Literární noviny, Plamen a v jiných.

Po roce 1956 přestávala věřit komunistickému režimu. Velmi litovala, že musela napsat článek o procesech z padesátých let.

V tomto období také začaly její pochybnosti o tom, čemu důvěřivě a beze zbytku věřila. Sam vím z rozhovorů s Jarmilou Glazarovou, jaké celoživotní trauma měla ze svého článku, který musela napsat o procesech padesátých let. Nebyla sama,

*kdo byl nakomandován, aby o průběhu procesu napsal, skutečně věřila, že obžalovaní byli vinni, zvláště když slyšela, jak se k vině přiznávají, přesto byla rozsudky šokována a článek napsala tak, že ho na příkaz stranických orgánů musela několikrát předělávat.*⁶

Později se seznámila i s dalšími případy protiprávních rozsudků. Projevila snahu o zmírnění trestu pro turnovského Sergeje Solovjeva, který byl po roce 1948 odsouzen k trestu smrti, ale pak byl jeho trest zmírněn na doživotí. Její přímlyvy neměly úspěch, protože Sergej Solovjev byl propuštěn až při velké amnestii.

Podobně dopadly i jiné její přímlyvy, jako např. u Ladislava Štolla za sochaře Josefa Kubička. V roce 1955 poznala těžké životní podmínky manželů Kubičkových, a proto ...upozornila na ně své přátele, a zmínila se, že jsou hrdí, nechtějí soucit, že by bylo nejlepším řešením odkoupení některých Kubičkových prací státními institucemi. Jedním z adresátů těchto přímlyv byl Ladislav Štoll, tehdejší ministr kultury. Ten ji v odpovědi z 10. prosince 1955 ujistil, že její dopis „...bude jistě co nejdříve kladně vyřízen. Při mém zájezdu do Brna určitě navštívím sochaře Kubička v jeho bytě. A výsledek? Na dopise je už jen trpká poznámka Glazarové: „U Kubička nebyl, prstem pro něho nehnul.“⁷

Po nepříznivých zkušenostech se Jarmila Glazarová snažila z politického života stahovat. V publicistice se věnovala tématu bydlení, životního prostředí a českého jazyka. Komunistická strana a Svaz československých spisovatelů ji chtěly udržet v angažovanosti různými vyznamenáními. V roce 1959 jí byl např. udělen titul národní umělkyně.

1.3 Podzim života

Od roku 1957 se spisovatelka začala intenzivněji věnovat festivalu Šrámkova Sobotka. Od roku 1962 ho téměř každoročně zahajovala proslovem. Dokonce se stala čestnou občankou města Sobotky. Stále se vracela do svého rodného kraje, na Malou Skálu a do blízkého okolí v Českém ráji. Chtěla znovu začít pracovat na rozpracovaném díle *Navlékač korálů* a dokončit ho, ale to se jí nepodařilo.

⁶ BÍLEK, Karol. Jarmila Glazarová před a po roce 1968. In *Jarmila Glazarová 1901–2001: sborník textů z konference ke 100. výročí narození*, s. 80.

⁷ Tamtéž, s. 80.

Po vpádu sovětských vojsk na naše území 21. srpna 1968 ztratila Jarmila Glazarová zcela všechny iluze o Sovětském svazu. Jako jedna z prvních byla proti okupaci Československa sovětskými vojáky. Chtěla vystoupit s protestem proti okupaci v Československé televizi, ale nakonec vystoupení nepodnikla. Na srpnovou situaci reagovala článkem, který vyšel 27. srpna 1968 v Rudém právu, v němž vzpomíná na svůj pobyt v SSSR a projevuje zármutek nad tím, co se událo. Poté vystoupila z komunistické strany.

...Tam totiž je začátek mé úcty k SSSR. Tam jsem podávala zprávy o tom, jak vstává z trosek Sovětský svaz, zničený okupanty, jak hrdinsky a obětavě, v nejtěžších podmínkách pracuje sovětský lid, vyčerpaný a ožebračený, vykrvácený a plný bolestných ran. A poznala jsem Leningrad s pamětí docela ještě čerstvou na hrůzy blokády a hladomor...

Dvacet roků jsem pracovala pro přátelství se Sovětským svazem, pracovala s čistým a přesvědčeným srdcem, a ta práce se dařila, protože jsem pro ni hořela i zapalovala...

Vzpomínám si, jak jsem stála u kolébky fakulty českého jazyka na moskevské univerzitě, na spolupráci s profesorem Bogatyrevem na jeho prvním česko-ruském slovníku. S jakými pocity asi opouštěl nyní prof. Bogatyrev, po čtyřicet roků náš oddaný přítel, světový kongres slavistů v Praze? Ten může dosvědčit, že nebyly zmatky a nebyla kontrarevoluce v naší zemi. Před málo dny jsem stála v Treptově u Berlína před velkolepou sochou rudoarmejce s obrovským mečem v jedné a s dítětem na druhé ruce...

Kde jsme se nadáli, že za pár dní ten voják s mečem přijde k nám. A že se na něj budeme dívat uražení a poníženi, s bolestným a nevěřícím úžasem, že se jeho meče budeme bát i my, i děti, takové, jaké tam držel v náruči, a on že bude do nás a do těch dětí střílet, ne vítěz, ne hrdina, okupant – zachvatčik, přesně to, co se učil nenávidět a trestat nelítostně a s krutou spravedlností...

A že se sovětský voják dívá na náš hrozný žal a hněv a nechápe pranic, protože i on byl oklamán...

Byl by člověk v nejčernějším, nejfantastičtějším snu mohl předpovídat, že po 23 letech budu psát do těchto okupanty těžce zkoušeného Rudého práva vyznání

*svého žalu a rozčarování, které tak nesnesitelně bolí na prahu stáří a na troskách věrné, oddané a láskyplné práce?*⁸

V prosinci roku 1972 Jarmila Glazarová podepsala tzv. Seifertovu vánoční petici, která byla odeslána prezidentu republiky a žádala amnestii pro politické vězně. Podepsala ji na popud Pavla Kohouta, který ji však neobeznámil s tím, že petice je určena především k odvysílání v rozhlase Svobodná Evropa. Poté na ni Ivan Skála vyvíjel nátlak, aby svůj podpis odvolala.

*Ještě v dopise J. V. Plevovi 4. ledna 1974 vzpomíná Glazarová, jak jí na Štědrý den volal Ivan Skála, a cituji, „nepopsatelným hlasem mi oznámil, že jsem v protistátním spiknutí.“*⁹

V roce 1974 svůj podpis na petici odvolala. Důvodem byl masivní nátlak vyvíjený na její osobu, dlouhodobá nemoc a také její zklamání z jednání organizátorů petice.

Spisovatelka trpěla několik let chorobou páteře spojenou se silným revmatismem. V 60. letech byla dokonce téměř celý jeden rok zcela ochrnutá. Nemoci nakonec podlehl 20. února 1977 v nemocnici v Praze. Smuteční akt byl proveden v Národním divadle 28. 2. 1977. Odpočívá však ve svém rodném kraji, na lesním hřbitůvku u Malé Skály.

⁸ BÍLEK, Karol. Jarmila Glazarová před a po roce 1968. In *Jarmila Glazarová 1901–2001: sborník textů z konference ke 100. výročí narození*, s. 81.

⁹ Tamtéž, s. 84.

2. Beletristická tvorba Jarmily Glazarové

2.1 Úvod do beletristické tvorby

Autorka se beletristické tvorbě věnovala ve 40. letech 20. století. Svou první knihu **Roky v kruhu** začala psát v roce 1935. Ke psaní ji přivedly zvraty v osobním životě, především ztráta muže a domova. Tyto okolnosti ji dovedly na pokraj zhroucení a psaní se pro ni stalo východiskem. Prvotním záměrem spisovatelky nebylo sepsat knihu, ale zapsat vzpomínky, které jí měly pomoci k vyrovnaní s manželovou smrtí. V díle zachytila svůj poklidný život po boku manžela, v němž jsou obsaženy vzpomínky na domov, „tátu“, krajinu okolo Klimkovic, všední činnosti v domácnosti a na děti z blízkého okolí. **Roky v Kruhu** byly vydány nakladatelstvím Družstevní práce v roce 1936.

O dva roky později vyšla v nakladatelství Melantrich její druhá kniha, **Vlčí jáma**, kterou autorka psala již s úmyslem vytvořit literární dílo. Je v něm zachycen život několika lidí v „zajetí“ nároků tety Kláry. Téměř celý děj románu se odehrává v pochmurném a temném domě a jeho hlavní postavou je Jana, která je protipólem tety Kláry. Hrdinka přichází do domu Kláry s nadějí, že tu nalezne domov, avšak nachází tu kvůli ní utrpení. Další postavou je Robert, manžel Kláry. Mezi ním a Janou vzplane láska, k jejímuž naplnění ale nedojde. V závěru díla umírá teta Klára i otčím Robert, jejichž smrt je pro hlavní hrdinku vysvobozením z „vlčí jámy“. Kniha je ukončena nadějí, že Jana nalezne láskyplný domov.

Třetím dílem Jarmily Glazarové je **Advent**, který začala psát v roce 1938. Materiál pro tuto knihu získala při pobytu na Horní Bečvě, kde žila v letech 1938–1939. **Advent** byl vydán v roce 1939 nakladatelstvím Melantrich. Prostředím románu je osamocené beskydské stavení, které se pro Františku a jejího syna stane pastí. Celý děj se odehrává během jediné noci, kdy hlavní hrdinka, zoufalá Františka, hledá svého syna Metoda. Františka v jejím průběhu vzpomíná na různé okolnosti, které se odehrály předtím. Ona jako svobodná matka podlehla naléhání svého okolí a vzala si za muže sedláka Podešvu, který jí a synovi měl dát domov, avšak opak se stal pravdou. Manžel jí a jejímu synovi činil jen příkoří a jeho špatné chování navíc podporovala děvečka Rozina, která mu byla milenkou. V závěru díla uhoří Jura

Podešva s děvečkou v seníku vinou Františky. Ona je pokládá jen za zlý prelud a neuvědomuje si, že jsou skuteční a hodí po nich lucernu.

Závěr díla tedy zůstává otevřený, protože hrdinka se sice zbavila muže a zlé děvečky, získala zpět svého syna, ale na jak dlouho? Klid získala nejspíše jen do nového jitra, neboť pak bude muset čelit následkům svého činu.

V roce 1940 byla vytištěna čtvrtá kniha autorky, ***Chudá přadlena***. Spisovatelka se v ní se snažila realisticky vyličit život beskydských horalů. Než však mohla toto dílo začít psát, musela dlouhou dobu pozorovat život lidí v Beskydech. Odstěhovala se tedy na Horní Bečvu, kde díky faráři Schmiedovi, kterého doprovázela při jeho cestách za umírajícími a na pohřby, poznala velmi dobře beskydský lid a kraj. Dílo má velkou etnografickou a folkloristickou hodnotu. Je to soubor črt z života beskydských horalů.¹⁰

V ***Chudé přadleně*** je předložen obraz soudobého života tamních obyvatel hor. Lze zde nalézt jejich zvyky, touhy, přání, strasti, názory, pořekadla, pověry i písně. Dílo má rámcovou kompozici, která je založena na cyklu lidského a přírodního života ve vzájemném vztahu od narození po úmrtí a od jara do zimy.

Poslední dílo, které lze počítat do beletristické tvorby autorky, je nedopsaný ***Navlékač korálů***, jež spisovatelka začala psát při svém pobytu na Horní Bečvě, a to nejspíše již v roce 1941. Po druhé světové válce musela práci na něm přerušit, protože se začala angažovat v politice a podnikla rovněž několik zahraničních cest. Během svého života se k psaní ***Navlékače korálů*** několikrát navrátila, ale bohužel ho nedopsala. Možnou příčinou jeho nedokončení byla zamýšlená složitá výstavba díla nebo také přílišná propojenost tématu knihy s autorčiným životem, avšak to jsou jen domněnky. Faktem zůstává, že ***Navlékač korálů*** se dochoval jako pouhé torzo románové kroniky, které je uloženo v depozitáři Literárního archivu ve Starých Hradech.

Románová kronika měla pojednávat o rodině Jarmily Glazarové. Autorka v ní chtěla zachytit život svých prarodičů, matky a postupně zamýšlela dovést děj až do své současnosti. Kompozice měla být tvořena rámcovou situací, v níž Anna po mnoha letech přijíždí zpět do rodného městečka a díky slečně Hofmanové začíná

¹⁰ MRAVCOVÁ, Marie. *Umělecké dokumenty a romány: Zrod a tvar čtyř prozaických děl Jarmily Glazarové 1936–1940*, s. 46–47.

rozkrývat minulost svých předků. Spisovatelka v knize nechtěla podat jen obraz rodinného života, ale zároveň hodlala vystihnout společenskohistorický kontext, který by dotvářel situaci.

Beletristickou tvorbu tvoří pět výše popsaných literárních děl, z nichž jen čtyři byla vydána tiskem. Pokud bychom měli její tvorbu rozčlenit, pak by část spadala do oblasti beletristické a část do oblasti publicistické, přičemž bychom je mohli rozdělit také časově. Beletristickým pracím se autorka věnovala v letech 1936–1940.¹¹ Publicistickou tvorbou se zabývala po druhé světové válce, kdy začala být politicky činná a přijala také novou funkci kulturního atašé.

2.2 Memoárová próza Roky v kruhu

Autorka začala psát **Roky v kruhu** rok po manželově smrti, v roce 1935. Nedokázala se smířit s tak velkou změnou ve svém životě, nervově se zhroutila, a proto se odjela zotavit na rodinnou chatu na Sázavě. Snažila se pomoci své duši zapsáním vzpomínek, které jí zbyly z manželství. Jak však vyplývá z následující citace, původně nezamýšlela napsat knihu.

Když jsem začala psáti svoji knihu Roky v kruhu, nenapadl mě ani stín myšlenky, že s ní půjdu na veřejnost. Z prostého příkazu srdce, zcela spontánně začala jsem psát, vedena jedinou vůlí: aby vzpomínky, jimiž jsem se obírala, dostaly zhmotnění a tvar a abych u nich mohla prodlévat.¹²

Švagr Josef Dvořák ji přemluvil, aby rukopis poslala do světové literární soutěže vypsané nakladatelstvím Družstevní práce a Evropským literárním klubem. **Roky v kruhu** v ní byly úspěšné, a proto je nakladatelství Družstevní práce v roce 1936 vydalo. Kniha byla dobovými kritiky přijata velmi vřele, a to například K. J. Benešem a B. Polanem.

Dílo je rozděleno do čtyř částí podle koloběhu čtyř ročních období. Ke každému období jsou přiřazovány přírodní děje, činnosti, události, prožitky a setkání, které k nim patří. Opakuje se tu např. tátův svátek, velikonoční návštěva u synovce, v srpnu je to návštěva sestry Ireny.

¹¹ Do časového úseku beletristické tvorby jsou zařazena jen díla vydaná.

¹² GLAZAROVÁ, Jarmila. *O mé knize*, s. 138.

Autorka využila mnoha jazykových obrátů, které signalizují stálost a pravidelnost událostí v hrdinčině životě. Jsou jimi například slova každoročně, rok co rok, vždycky, denně, nikdy aj. Jazykové prostředky uvádíme i v následujících citacích: *Po všechna léta jsme s tátou slavívali Silvestra doma.*¹³

*Vždycky na svatého Josefa jsem s tátou poprvé snídala u stolu. Potom už denně až do pozdního podzimu, kdy jsem zase čekávala, až radiátory začnou hřát.*¹⁴

Názvem knihy autorka naznačuje opakování událostí v životě, které prožila v manželství s venkovským lékařem. Z názvu také vyzařuje odcizenost domova od okolního světa po všechna léta manželství; název knihy je tedy symbolický.

V díle jsou obsaženy mnohé lyrické pasáže, v nichž jsou zachyceny hrdinčiny duševní stavy a prožitky. Básnické postupy se hojně objevují v subjektivním popisu květín a přírody, v němž je zachycena hrdinčina láska k přírodě, květinám a věcem.

*Chodila jsem tam denně, aby jim nebylo smutno a aby věděly, že na ně myslím. Byly i některé rostlinky, kterým se stýskalo, o tom jsem přesvědčena, protože když dole vadly, pouhým přenesením nahoru mezi nás se vzpamatovaly.*¹⁵

Jarmila Glazarová v lyrických částech využívá personifikací, jež se neobjevují jen v tomto díle, ale i v dalších, a jsou tedy charakteristickým rysem její tvorby. Spisovatelka díky nim v knihách zachycuje svou lásku k přírodě a vyjadřuje vlastní postoj ke světu.¹⁶ Dále spisovatelka v lyrických pasážích využívá také metafor, přirovnání, básnických přívlastků a zdobnělin, o čemž vypovídají následující citace z **Roků v kruhu**.

Mraky jsou nízko, obzor úzký. Hory se schovaly za mraky. Svět se zmenšil a zjednodušil; je úzký a šedivý. Ale dýchá mocně.

*Kouř jeho dechu stojí nad poli, která voní. Nad půdou jež měkne a uvolňuje se pro nesmírný nástup klíčků a stvolů, který je mobilizován pro první výzvu...*¹⁷

*Městečko si sedí v květech jako samolibá matrána v pestré krinolině, rozložená do šíra kolem korzetu a kloboučku, zámku kostelní věže.*¹⁸

¹³ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Roky v kruhu*, s. 283.

¹⁴ Tamtéž, s. 61.

¹⁵ Tamtéž, s. 27.

¹⁶ MRAVCOVÁ, Marie. *Umělecké dokumenty a romány: Zrod a tvar čtyř prozaických děl Jarmily Glazarové 1936–1940*, s. 25.

¹⁷ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Roky v kruhu*, s. 53–54.

¹⁸ Tamtéž, s. 168.

V próze se vzájemně prolínají dvě kontrastní linie. Jednou z nich je harmonický domov hrdinky, který je odtržen od obyčejných životů lidí ve slezském kraji. Zde je podán obraz idylického světa plného řádu a harmonie. Tento svět představují reminiscence vypravěčky a hrdinky zároveň. Jeho protipólem jsou příběhy ze života lidí, které hrdinka potkala při lékařských pochůzkách manžela. Někdy jsou to jen drobné zmínky či náměty a jindy naopak celé příběhy, jimiž mám na mysli delší vyprávění doplněné o popisy a charakteristiky osob. Tato vyprávění jsou vložena náhodně do reminiscencí vypravěčky. Někdy jde pouze o nahodilá setkání a jindy jsou spojena lékařskou praxí muže.

Protikladnost v *Rocích v kruhu* je vyvolána autorčiným životem, protože žila po boku venkovského lékaře, v domě, který byl před realitou uzavřen. Skutečný život prožívali lidé, za kterými lékař docházel.

2.3 Psychologická próza *Vlčí jáma*

Tento psychologický román, který je autorčíným druhým dílem, byl vydán v roce 1938. Stejně jako *Roky v kruhu* i *Vlčí jámu* napsala Jarmila Glazarová v chatě na Sázavě a i tentokrát využila k sepsání díla svých životních zkušeností. Ovšem *Vlčí jáma* byla již psána se záměrem vytvořit knihu.

Pro vytvoření charakterů povah některých postav využila zkušeností získaných během manželství s Josefem Podivínským.¹⁹ Do *Vlčí jámy* jsou promítnuty některé autorčiny ideály, například etické a estetické, jež jsou vloženy do postavy hlavní hrdinky Jany.²⁰ Biografická podobnost spisovatelky s Janou existuje i v povahových rysech.

Jak již bylo výše řečeno, *Vlčí jámu* autorka na rozdíl od *Roků v kruhu* sepsala již s přímým záměrem vytvořit románovou fikci. Proto vypravěč ve *Vlčí jámě* zaujímá jinou pozici než v memoárové próze, kde byl spjat s hlavní hrdinkou. Příčinu toho můžeme spatřit v silně autobiografickém zaměření díla. Spisovatelka využila vypravěče v ich-formě a navíc je vypravěč také já-prožívajícím, což vypovídá o velké subjektivitě.

¹⁹ Tamtéž, s. 14–16.

²⁰ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. Lyrička Jarmila Glazarová. In *Jarmila Glazarová 1901–2001*, s. 8.

Ve *Vlčí jámě* je role vypravěče odsunuta do pozadí díla. Zde již není jednou z postav, ale vševědoucím vypravěčem, který zaujímá subjektivní postoj k hlavní hrdince. Z Janiny perspektivy nás seznamuje také s domem, okolní přírodou a s charaktery ostatních postav.

Děje *Roků v kruhu* a *Vlčí jámy* jsou založeny na ročním koloběhu přírody a pracovních činnostech, avšak v psychologické próze jsou přírodní cykly zastíněny lidskými osudy. Podobnost obou děl rozeznáváme i v líčení chodu domácnosti, ale popisy běžných domácích činností jsou podány různou formou. V prvotině jde o popis prožitků běžných činností, které jsou vypravěčkou prováděny s láskou a péčí.

Ve *Vlčí jámě* jsou naopak nástrojem k zobrazování postav a jejich vzájemných vtaů. Především povaha velmi materiálně založené tety Kláry je vyobrazena v přístupu k věcem v domácnosti a také byla zachycena při provádění denních a svátečních rituálů.²¹

...Nenávidí hřbitov a nenavštívuje své mrtvé. Ale tady jde o prestiž, nedá se nic dělat. Teta pořádá křížovou výpravu k dobytí a vítěznému přemožení tohoto kousku svaté země pod dvěma tújemi....

Teta vydrží u hrobu, pokud lze nařizovat, dohlížet a plísnit. Ale nečině stát a meditovat, nebo se projít mezi hroby a vzpomínat, ne. Jaký to má smysl? Mrtví jsou mrtví. Hrozná je myšlenka na ně a ještě hroznější pomyšlení na smrt vůbec...

Odchází rychle, jen tu a tam pro útěchu vrhne kriticky pohled na některý hrob...

Čtyřicet osm barevných skleniček, podivných malých lucerniček, červených, zelených, modrých. A osmačtyřicet korkových plováček, do kterých se musí protáhnout knůtek.

*Teta chystá světelnou výzdobu hrobky, nad kterou v městečku není a které se nemůže vyrovnat žádný hrob...*²²

Vlčí jáma se skládá ze čtyř částí, z nichž všechny jsou ukončeny zvratem v ději, jenž je nejen uzavírá, ale také následně naznačuje další vývoj událostí. První část zakončuje otčímovo uvědomění si životní chyby, zatímco druhá část končí jeho

²¹ MRAVCOVÁ, Marie. *Umělecké dokumenty a romány: Zrod a tvar čtyř prozaických děl Jarmily Glazarové 1936–1940*, s. 39.

²² GLAZAROVÁ, Jarmila. *Vlčí jáma*, s. 106–107.

vyznáním lásky k Janě. V závěru třetí části se dozvíme o Robertově smrtelné chorobě a následném ukončení vztahu s Janou, neboť jejich láska nemůže být nikdy naplněna. Závěrečnou část uzavírá smrt obou manželů a Janin útěk z domu vstříc neznámé budoucnosti po boku doktora.²³

Nejen zvraty na konci jednotlivých částí dodávají příběhu na dramatičnosti. Autorka také využívá světelné efekty, které dokreslují psychické vývoje postav. Celý příběh se odehrává povětšinou doma v pološeru.

Pokoj vychládá, ruce stydnou, lampa syčí a našeptává formulky vzpoury. Stíny přistupují až k samým zádům a hmatají šedými prsty po okraji stolu. Ruce i nohy se kroutí vzrůstající nervózou, odporem a bezmocností.

*Čas neuplývá, čas stojí, jen stíny rostou a veliké, k zalknutí obrovské přání rozházet karty, shodit je na zem, umlčet trapiče, který jako galejní popoháněč, nelítostně štve spící a starou a spící churavou služku: mitni, mitni, mitni.*²⁴

Marie Mravcová v knize *Umělecké romány a dokumenty* píše, že i když autorka využila mnoho prvků a postupů k dramatizaci děje vyprávění, ten stejně působí na čtenáře jako neaktivní, nedramatický. Je to dáno opakujícími se motivy a denními rituály i stereotypem neměnního se života na malém městě.²⁵

Dramatický je naopak život uvnitř hlavních postav, jež všechny řeší své vnitřní konflikty. Jana se souží kvůli tetě i lásce, která nemůže být naplněna, Klára bojuje sama se sebou a Robert řeší, zda má změnit svůj dosavadní život, nebo ne. Vztahové neshody se vyřeší bez přičinění kohokoliv z nich, protože na konci děje zasáhne síla osudu — smrt, která všechny rozdělí.

²³ MRAVCOVÁ, Marie. *Umělecké dokumenty a romány: Zrod a tvar čtyř prozaických děl Jarmily Glazarové 1936–1940*, s. 36.

²⁴ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Vlčí jáma*, s. 132.

²⁵ MRAVCOVÁ, Marie. *Umělecké dokumenty a romány: Zrod a tvar čtyř prozaických děl Jarmily Glazarové 1936–1940*, s. 37.

2.4 Baladická próza Advent

Advent je pro četné baladické prvky řazen do baladické prózy. Neznamená to však, že by dílo pro své různé charakteristiky nemohlo být zařazeno i do jiného literárního žánru, jako například do psychologické prózy 40. let 20. století.

Žánr balady se tedy v beletrii může projevit pouze jako dílčí aspekt (baladičnost), vyplývající z příznakovosti některých rysů díla, jako důsledek záměrné stylizace, která se odvolává na žánrové povědomí balady a může být uplatněna i tam, kde dominuje jiné žánrové určení – sociální próza, psychologická próza, historická povídka, venkovská próza apod.²⁶

V ději **Adventu** se odehrává několik konfliktů, které jsou příznakem baladičnosti. Prvním je střet Františky se soudobou společností, jejíž tradiční řád porušila tím, že se stala svobodnou matkou, a je tedy potrestána vyloučením ze společnosti. Vstupem do manželství s mužem o mnoho let starším a s vyšším sociálním postavením se sice zbavuje svého postavení svobodné matky, ale dostává se do jiných potíží.

Další konflikt prožívá s manželem, který od ní očekává vděčnost a poslušnost, aniž by proto cokoliv udělal. Je nucena zastávat pozici služky a trpitele příkoří na sobě i na synovi. Její trýzeň zvětšuje děvečka na statku, která činí vše pro to, aby ji vyšťvala.

V díle se také několikrát objevuje motiv viny a trestu, který je častým znakem balad. Prvotní hrdinčinou vinou je její nemanželské dítě, za nějž přijímá trest formou společenské degradace. Tuto situaci chce vylepšit sňatkem, který je však z rozumu a ne z lásky a naopak se stává příčinou daleko většího provinění matky na synovi. Proto Františka pro své chování málem v adventové noci přichází o syna, ovšem o osudné noci se poddává pokání a zpytuje svědomí, díky čemuž nachází Metoda. Jura a Rozina jsou za svá příkoří, která provedli Františce a jejímu malému synovi, potrestáni smrtí.

Výstavba děje odpovídá komornímu dramatu. Naznačují ji už výše zmíněné konflikty, motiv smrti a motiv viny a trestu. V **Adventu** je zachována dramatická

²⁶ MRAVCOVÁ, Marie. Baladická próza. In *Poetika české meziválečné literatury: Proměny žánrů*, s. 235–236.

trojjednota prostoru, času a děje. Ke komornosti syžetové výstavby patří i rámcová situace, která celý děj uzavírá do jediné noci, během níž Františka v prostorách statku a ve svých vzpomínkách hledá syna. Tehdy vede spor sama se sebou a s bohem.²⁷

Do rámcové situace jsou vkomponovány hrdinčiny vzpomínky a obrazy z venkovského života, které jsou z mnoha let života shrnuty do jednoho přírodního koloběhu roku.²⁸

Celý děj díla se odehrává v přítomném čase, protože Františka si veškerou minulost zpřítomnila ve své mysli. Všechno si vybavuje, čímž dochází k subjektivizaci vypravěče. Ten sice není totožný s hrdinkou, protože stojí ve třetí osobě, ale jeho vyprávění je zabarveno sympatií k nešťastnému osudu svobodné matky.

Stejně jako v předchozích dílech Jarmily Glazarové, i v **Adventu** nalézáme lyrické pasáže, které jsou časté v paralelách života lidí a přírody.

Těžkému buku, který ho zasáhl, se nechtělo umírat. Devaterým kořenem pevně přisát k půdě, devaterou větví se sukovitým loktem se zděšen a zsinalý vzpínal k nebi nad lesem.

Kmen ztuhl v kámen před zubem pily. Trhlina řezu se šíří zoufalým šklebem, široká a bolestiplná, šílený a pomstychtivý jícen. Smrtelný výkřik stromu zapraská, devatero paží mávne širokým obloukem agónie. V křeči zachytí a drtí dřevorubce.

Na povrchu pařezu, nerovného a vroubeného bílými třískami na straně pádu, řine devatero přeřatých tepen poslední zpěněnou šťávu. A jak nesou zabitého kolem, skane tam i tmavá krůpěj krve.

*Oběma dokonáno.*²⁹

Při líčení přírodních scénérií využila také personifikací.

*Večer slétly nad chlapu všechny hvězdy a nízký měsíc prodlel drahnou chvíli proti chlopci svou dobromyslnou tváří. Potok vyzpěvuje hlasitěji než kdykoliv dřív, aby nebylo slyšet šelest tichých kroků...*³⁰

²⁷ MRAVCOVÁ, Marie. Baladická próza. In *Poetika české meziválečné literatury: Proměny žánrů*, s. 251.

²⁸ MRAVCOVÁ, Marie. *Umělecké dokumenty a romány: Zrod a tvar čtyř prozaických děl Jarmily Glazarové 1936–1940*, s. 97.

²⁹ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Advent*, s. 15–16.

³⁰ Tamtéž, s. 27.

2.5 Literární národopis Chudá přadlena

Chudá přadlena se odlišuje od autorčiných prvních tří děl způsobem zpracování látky. Na rozdíl od předcházejících knih, ve kterých jsou fikční světy nebo nitro postav na prvním místě a fakta až na druhém, v *Chudé přadleně* je tomu naopak.

Dílo pojednává o životě horalů z Beskyd, jenž je ovlivněn jak křesťanským myšlením, tak i pohanskými zvyklosti. Nacházíme zde tedy jistou podobnost s mytickým obrazem světa.

O žánrové vymezení *Chudé přadleny* se pokusili dva autoři, přičemž prvním byl František Buriánek, jenž ve své publikaci *Jarmila Glazarová* věnoval pozornost odlišnostem díla od ostatní tvorby autorky.

*...Chudá přadlena je tedy jiného druhu nežli předcházející tři romány. Není uměleckým výmyslem. Je uměleckým záznamem poznané reality. Reality beskydského horského kraje a jeho lidu. Vše je tu podřízeno věrnému přepisu této skutečnosti.*³¹

*Není ani románem, ani souborem povídek, je vyprávěním o životě, zvycích, osudech beskydských horalů, o jejich bídě a o jejich radostech, o jejich názorech na život, o jejich vztahu k přírodě, o jejich práci a umělecké tvořivosti.*³²

Marie Mravcová ve své publikaci *Zrod a tvář čtyř prozaických děl Jarmily Glazarové* zařadila *Chudou přadlenu* mezi literární národopisy.

*Glazarová se přiklání k hledisku národopisnému, neboť jí šlo o celistvost obrazu daného etnického společenství, celistvost, které je ovšem možno dosáhnout jen za cenu jisté konzervativnosti v rekonstrukci výkladu.*³³

Z hlediska literárněhistorického kontextu není až tak pozoruhodné, že se autorka věnovala národní tematice, neboť knihu napsala v letech 1938–1939, v době, kdy uplynulo několik let od první světové války a schylovalo se k válce další. Tato doba depresí vedla umělce k hledání jistot a naděje v hodnotách, které nejsou závislé na sociálním vývoji společnosti.³⁴

³¹ BURIÁNEK, František. *Jarmila Glazarová*, s. 87–88.

³² Tamtéž, s. 142.

³³ MRAVCOVÁ, Marie. *Umělecké dokumenty a romány: Zrod a tvar čtyř prozaických děl Jarmily Glazarové 1936–1940*, s. 67.

³⁴ Tamtéž, s. 67–68.

Název díla je symbolický. Beskydy jsou hory chudé, a proto je vypravěčka přirovnávána k plaché přadleně.

*Na Beskydech, tak jako v každé pohádce, krása chudoba jedno jsou. Prostíčká krajina, skromná a líbezná, choulí se náručí horstva s toutéž přesladkou bázní, jak plachá přadlena v dutině stromu z pohádky.*³⁵

Kniha má rámcovou kompozici tvořenou cyklem lidského života. Samotné názvy kapitol svou tematikou naznačují rozvržení díla, které zahrnuje postup od zrození ke smrti. První kapitola se věnuje dětem (*Děti přicházejí na svět*), další dětství (*Dítě se bojí, Děti se mají k světu*). Vypravěčka přechází od dětství k mládí (*Horal chodí na zálety, Horal se žení*), k starostem a útrapám dospělosti (*Zvířata v hospodářství horalů, Horal zápolí s chorobami, Horala bolí zuby*) a končí skonem (*Cesta na věčnost, Odevzdanost do boží vůle*).

Cykličnost se objevuje také v činnosti horalů. Životy horalů si jsou velmi podobny s životy těch, kteří žili před nimi a také s těmi, jež přijdou až po nich.

*Ten úděl je věčně stejný, je začarovaným kruhem, který začíná a končí v lesích.*³⁶

*O začarovaném kruhu jejich práce, který nikde nezačíná a nikde nekončí, a z kterého nelze vykročit.*³⁷

Repetice je určena také lexikálními výrazy, jako je například každoročně, každý den, stále, pořád, věčně, znovu aj.

V díle je dále oslabena pozice vypravěče, který nám předkládá děj z pozice vnější perspektivy a nachází se v er-formě. V některých částech však občas dochází k náznakům hodnocení situace: *Bosou nohou stoupl do pcháčů, zamotal se do nich, ach věřte, na těle jen tu košili! Kdo zná jalovcové ostny, ten ví, jak chudákovi bylo.*³⁸

³⁵ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Chudá přadlena*, s. 11.

³⁶ Tamtéž, s. 54.

³⁷ Tamtéž, s. 7.

³⁸ Tamtéž, s. 74.

2.6 Nedokončený román *Navlékač korálů*

Fragmenty románu *Navlékač korálů*³⁹ jsou uloženy v LA PNP ve Starých Hradech, kde se nachází jak rukopis autorky, tak strojopis románu. Rukopis je zachován ve čtyřech sešitech, ovšem strojopisně jsou napsány jen určité epizody, které jsou již obsaženy v sešitech.

Rukopisy jsou protkány různými vpisy a škrty, které vytvořila sama spisovatelka. Jejich text není rozčleněn do odstavců a často v něm chybí návaznost jednotlivých pasáží. Mohou být tedy skutečně považovány pouze za holé fragmenty rozepsaného románu.

V prvním sešitu rukopisu a v některých strojopisných částích je zachycen návrat autobiografické postavy Anny do rodné malebné krajiny Českého ráje na Malou Skálu. Hrdinka se vrací domů po 30 letech, ovšem i po této dlouhé době v ní příroda a známá místa evokují vzpomínky z dětství, které na Malé Skále prožila. Nalezneme tu tříšť vzpomínek, která pochází z Annina nitra. Hrdinka se opět stává malou holčičkou a zažívá imaginativní rozhovory se svými rodiči. Znovu také prožívá své dětské příhody, oplakává smrt malého ptáčka, zažívá roztržku se svou sestrou a opět pociťuje láskyplnou náruč matky. Pak jsou zde zachyceny rozhovory s pamětníky, především se slečnou učitelkou Hofmanovou, jež byla matčinou blízkou přítelkyní.⁴⁰

Téma v druhém sešitu se již odklání od života a dětských vzpomínek Anny. Nacházíme zde příběh prarodičů Anny, dědečka Josefa a babičky Luisy, kteří se potkají na maloskalském zámku, kde Josef vykonává práci zahradníka a Luis je služkou. Krátce po seznámení se do sebe zamilují a brzy založí rodinu. Oba mají rozličné povahy. Luis je veselá, dobrosrdečná, bezstarostná a lehkomyšlná a Josef je naopak vážný, svědomitý a pracovitý. Je to člověk, jenž má rád ticho a klid, což nachází v zahradách zámku, zatímco jeho žena kolem sebe vytváří domov plný veselí, neklidu a neuspořádanosti.

Společně mají chlapce Josefa, Františka, Leopolda, Karla a jedinou dceru Ellen. Nejstarší syn Karel je neklidný, zlobivý a rozmazlený matčin miláček. Má

³⁹ *Navlékač korálů* byl jen pracovní název pro zamýšlený román, jak autorka uvedla v článku *Odchod z kruhu do života* v *Obraně lidu* dne 14. 1. 1967.

⁴⁰ BURIÁNEK, František. *Jarmila Glazarová*, s. 121.

velmi nepřátelský vztah k sestře Ellen, která je ze všech dětí nejstarší a odlišuje se od nich tichostí, přísností a smyslem pro pořádek. Rodiče ji pošlou na vychování k tetě do Vídně, kde stráví přes dva roky. Po návratu domů se domov pro ni stává ještě cizejším než před odjezdem. Do rodiny již zcela nezapadá, a tak ji otec pošle opět k tetě.

Materiál pro román byl čerpán z kronikářských zápisů místního řídícího učitele Šimona. Dalším zdrojem byli pamětníci, a to především učitelka slečna Hofmanová, která učila jak autorčinu matku, tak i ji. Zároveň byla také blízkou matčinou přítelkyní.

Název díla je symbolický. Navlékačkou korálů je sama autorka, jež se snaží nalézt vše o svých předcích, jejichž životy jsou přirovnány ke korálkům, které byly navlečeny na niti. Ta však byla přetržena, a proto se spisovatelka snaží objevit vše o historii předků a podat ji čtenáři v *Navlékači korálů*.

Jako tolik navlékačů v tomto kraji, usedá i Anna nad krabici rozsypaných korálů. Byly kdys navlečeny v souvislý řetěz mnohobarevných zrn. Značily život a dny a události podivuhodné idyly a jejich krůpěje skrývaly sladkost i trpkost v neoddělitelné sloučenině. Netrpělivá ruka v hodině hněvu přetrhla nit. A nyní, po dlouhých letech, usedá nový navlékač, korálů nad zvětšenou schránku. Zrno po zrnu navléká znovu na dlouhou nit. Nepracuje s navyklým chvatem řemeslných navlékačů. Hrouží se do sestav svých vzorců, a z jejich barevných obrazů skládá si příběh životů, ze kterých jeho život vznikl.⁴¹

⁴¹ Navlékač korálů – román, fragment, přír. č. 103/77, inv. č. 8375.

3. Publicistická tvorba Jarmily Glazarové

3.1 Úvod do publicistické tvorby

Tato část se zaměří na publicistickou tvorbu autorky. Publicistice se spisovatelka začala věnovat po ukončení druhé světové války, kdy se začala rovněž angažovat v politické činnosti, která značně ovlivnila její publicistickou tvorbu.

Pozornost bude věnována jen vybraným článkům, v nichž se Jarmila Glazarová vrací ke svému domovu. Její publicistická tvorba je velmi rozsáhlá, ale téma domova v ní zaujímá malé místo. Autorka publikovala svou tvorbu v několika časopisech: Čteme, Kultura doby, Lidové noviny a Lumír. Její příspěvky nalezneme také v periodikách, jako jsou Literární noviny, Plamen, Tvorba, Nový život, Rudé právo, Zemědělské noviny, Rada žen, Obrana Lidu, Květy aj. Publicistika vyšla také souborně. Reportáže z cest do zahraničí nalezneme v souborech *Výmarský deníček*, *Jaro Číny* a *Leninograd*. Dalšími soubory jsou *Ani dálka, ani cizina*, *Dnes a zítra*, *Píseň o rodné zemi*, v nichž jsou zachyceny fejetony a reportáže cestopisné, oslavné, příležitostné a portrétní.

Spisovatelčin poslední soubor se nazývá *Místopis srdce*, v němž jsou obsaženy texty, které vypovídají o jejím vztahu k literatuře, autorům, tradicím a domovu. Ze všech jmenovaných souborů se budu věnovat pouze tomuto, neboť právě v něm se nachází motivy domova.⁴²

⁴² MRAVCOVÁ, Marie. *Jarmila Glazarová*. In *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [citováno 12. 5. 2010]. Dostupné na www: <http://www.slovníkeskeliteratury.cz/>

3.2 Místopis srdce

V souboru jsou sebrány autorčiny články z delšího časového období od 50. let do 70. let. Dílo je tematicky rozděleno do tří oddílů. V prvním jsou obsaženy texty, v nichž se spisovatelka navrácí k tvůrčím vzorům, autorům, kteří jí byli přáteli a kteří si získali její obdiv.

Druhý oddíl je propojen také s literaturou, ale jiným způsobem. Jarmila Glazarová se zde věnuje literatuře v životě dětí a dospělých. Ve svých člancích se obrací také učitelům, neboť právě oni by měli v dětech prohlubovat vztah ke své zemi a vzbudit v nich lásku k literatuře. Měli by je také učit estetickému vnímání přírody.

Motiv domova se nachází především v poslední oddílu *Místopisu srdce*, jenž se skládá pouze ze tří článků. Prvním z nich je *Domov*, který byl napsán v roce 1962. Zde autorka věnuje pozornost rodnému kraji Českému ráji, ale také celé české vlasti, o níž píše láskyplně a obdivně. Její text je plný lyrických prostředků. Nalézáme zde třeba jemná autorská přirovnání, o čemž svědčí následující citace.

*Domů se vracíme jako ptáci z dalekých cest. Tajemný radar v srdci nás bezpečně přivádí zpátky, jako vlaštovky, které přes pevniny a moře zamíří neomylně k starému hnízdu pod starý krov. Ale my, lidé, vtěsnáme v srdci daleko víc, než se vejde do srdce vlaštovky.*⁴³

Druhým článkem je *Místopis srdce*, který byl otištěn samostatně v roce 1969 v časopisu Květy. Tady se autorka soustředí na své rodiště. Popisy přírody jsou protnuty reminiscencemi z dětství. Motivy jsou zde řazeny volně za sebou. Každý pohled na nějakou část krajiny či stavbu v autorce evokuje dětskou vzpomínku.

*Pohled zabloudí i na svažitou louku za parkovou zídkou. Ta louka byla naším školním cvičišťem. Nikde tu nebyl kousek rovného místa, školička stále a stojí dodnes v polovině kopce, aby to bylo spravedlivé k dětem z obou stran. Po louce stéká potůček skrytý v pomněnkách a já už vidím tu nezapomenutelnou scénu – pan učitel Čermák, malý a kníratý, stojí na jednom břehu, hlouček nás dětí ze druhé třídy stojí na druhém a učíme se novou, krásnou, veselou a přece hroznou píseň.*⁴⁴

⁴³ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Místopis srdce*, s. 139.

⁴⁴ Tamtéž, s. 145.

Jarmila Glazarová se hned v úvodu článku zmiňuje o tom, že člověku je vždy nejbližší místo, se kterým jsou spjaty jeho první zkušenosti. Rodiště je mu nejbližší proto, že je spojeno s jeho dětstvím, s pocity klidu, bezpečí a lásky. Právě ono bývá jediným pravým domovem.

Je to vlastně podivuhodné, že je to většinou rodiště, rodné místo, které se po celý život kryje s představou domova. Snad že jsou dětské dojmy nejsilnější. Jsou něžnější, dávají neúplnější pocit mateřského a otcovského domova. A ten domov je právě v té jediné krajině obestírané po celý život kouzlem prvních pocitů, všeho co bylo poprvé, co stálo na počátku zkušeností, na prahu života.⁴⁵

Poslední článek třetího oddílu se nazývá *Nad rodným krajem* a byl otištěn v roce 1951. Autorka se v něm vyslovuje k Českému ráji. Článek je ovlivněn dobovým budovatelstvím a kolektivismem.

⁴⁵ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Místopis srdce*, s. 142.

4. Reflexe domova v díle Jarmily Glazarové

4.1 Pojem domov

Pod slovem domov si vybavíme místo našeho narození, ve kterém jsme prožili dětství. S rodným domem se pojí naše dětské zážitky, jež si neseme v srdci až do konce života. Domov si spojujeme s naší rodinou, v níž jsme prožili pocity lásky, bezpečí a sounáležitosti. Také je jím náš rodný kraj, jehož příroda je nám tolik blízká a v níž prožíváme pocity souznění a svobody.

I když domov třeba jednou opustíme, můžeme se do něj kdykoliv vrátit díky dětským reminiscencím.

Domov nemusí být vždycky místem, v němž nalézáme lásku, pochopení, útočiště a bezpečí. Může být také destruktivní, plný útrap a bolesti. Může pro nás také představovat místo, ve kterém se cítíme jako ve vězení, z něhož není úniku. Právě takový domov se nalézá ve většině děl Jarmily Glazarové.

Mnozí autoři se do svého domova navrací v literárním díle. Využívají motivy domova nebo rodného kraje v rovině obecné, jako jsou například popisy lidí žijících v kraji, přírody, vesnic a měst aj. V jejich tvorbě ale mohou být také subjektivně zabarvené motivy domova, tedy ty, které pocházejí z autorovy biografie. Patří sem autobiografické prvky, pojící se s místem narození autora, jako např. rodný dům a jeho atmosféra, vztahy mezi členy rodiny, dětské vzpomínky, subjektivně zabarvený popis krajiny aj. Díky nim můžeme poznat spojitost autora s domovem a jeho vztah k rodnému kraji.

4.2 Domov v autorčině tvorbě

Autorčin domov je spjat s krajinou okolo Malé Skály, kde prožila rané dětství. Je spojen s jejími vzpomínkami na rodný dům a jeho atmosféru a rodinu. Její domov na Malé Skále byl láskyplný, klidný a bezpečný.

Motivy rodného kraje nacházíme v její publicistické tvorbě a v nedokončeném díle *Navlékač korálů*. V publicistice se objevuje především motiv jedinečnosti rodného kraje. Nalezneme v ní i prózy, v nichž se autorka vrací do svého dětství a k literárním dílům, které jí ho připomínají.

V *Navlékači korálů* existuje motiv návratu do rodné krajiny a rodného domu. Spisovatelka v něm domov také spojuje se vzpomínkami na rodiče a vyobrazuje ho jako klidný, tichý, bezpečný a láskyplný. V další části díla je popisován domov matky Jarmily Glazarové. Zde nalézáme motiv domova tzv. „ptačího hnízda“, jak se o něm vyjadřuje vypravěč příběhu. Je plný hluku, nespoutanosti a neuspořádanosti.

Spisovatelčin domov se zcela rozpadl, když jí bylo 16 let, protože její rodiče zemřeli a ona se stala sirotkem. Toužila po jeho znovunalezení, a proto se brzy provdala a snažila se vytvořit novou rodinu. V manželství opět našla pocity klidu, bezpečí, sounáležitosti a lásky, které pociťovala v dětství. Musela se v něm však hodně přizpůsobit dominantní povaze manžela a přijmout roli pečovatelky o domácnost.

Vzpomínky, které jí zůstaly z manželství, použila ve své prvotině *Roky v kruhu*. V ní nalézáme motiv klidného a uzavřeného domova, jenž je spojen s rodným domem, povahou hrdinky a manžela, se vztahy mezi manžely. Nacházíme zde různé významy domova pro hrdinku a jejího muže. Pro ni je domov naprosto vším. Vytváří celý její svět. Pro muže je pouze místem klidu, samoty a úniku od práce.

Hlavní hrdinky knih *VLČÍ JÁMA* a *Advent* mají podobné povahové rysy jako autorka. Usuzujeme takto na základě povahových rysů silně autobiografické postavy Jarmy z *Roků v kruhu*. Všechny jsou dobrosrdečné, láskyplné, pracovitě, přizpůsobivé, vděčné a spojuje je také touha po vytvoření harmonického domova, což se ovšem postavám Jany a Františky z dalších románů nepodaří. Spisovatelka

v obou dílech vyobrazila destruktivní domov, ve kterém hrdinky trpí. Ve *Vlčí jámě* se hlavní hrdinka souhrou osudu dostává do domu dominantní Kláry. Naráží zde na její pokřivený charakter a stává se obětí jejího psychického vydírání. Z tohoto vztahu se nedokáže vymanit, protože jí to nedovoluje její povaha. Motiv domova – pasti nalézáme v uzavřeném prostoru domu a v jeho popisu. Nachází se také v narušených vztazích mezi postavami. Teta Klára zde symbolizuje královnu, která vládne pevnou rukou.

*Kamenný trůn nezná slitování.*⁴⁶

V *Adventu* se hlavní hrdinka také v podstatě souhrou osudu dostává do manželství se starším mužem, v jehož domově nalézá jen příkoří, psychický nátlak a utrpení. Je zde vyobrazen motiv destruktivního domova, jemuž odpovídá také popis příbytku a jeho atmosféra. Je dán i pokřiveným charakterem Jury Podešvy i děvečky Roziny a narušenými vztahy mezi členy domácnosti.

V *Adventu* nalézáme dvě různé představy domova. Jsou spojeny s hlavními postavami, Františkou a Jurou Podešvou. Zatímco hrdinka si domov spojuje se vzájemností, porozuměním, láskou a bezpečím, pro jejího muže má význam jen materiální stránka domova.

V *Chudé přadleně* nalézáme motiv rodného kraje, který je spojen s životem horalů v Beskydech.

⁴⁶ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Vlčí jáma*, s. 23.

4.3 V memoárové próze Roky v kruhu

V díle *Roky v kruhu* je zachyceno manželství dvou odlišných lidí, kteří si jsou vzdáleni jak věkem, tak povahou a názory. Poutem, jež je k sobě svazuje, je silná a tichá láska. Svůj život prožívají, a to především hlavní hrdinka, v poklidném domě izolovaném od okolního světa, do kterého nemá téměř nikdo přístup. Nachází se zde tedy uzavřený prostor domova, jež vytvořil manžel hlavní hrdinky.

Táta uzavřel náš dům pevným, neviditelným kruhem. Nikdy mne s nikým neseznámil, ve zcela izolovaném prostoru stál náš krásný dům a naše láska. Domnívala jsem se, že uvnitř toho neviditelného kruhu je nejbezpečněji na celém světě. Ale přese vše, nevolána, přicházela občas touha po někom z vnějších končin.

Táta znal mé záchvaty slavnostního prostírání.

Přišel, rozhlédl se po stole a zadíval se na mě pátravě. Ale věděl dobře, že je pro mě celým světem, společností, životem, vším je on a domov...

Když jsem byla ještě mladá, pociťovala jsem někdy těžce toto zařízení. Ale čím více jsem se naučila chápat a rozumět tátovu citu, jeho strachu o šťastný osud pozdní lásky, a čím víc jsem k němu a k našemu domovu lnula, tím víc mi ke klidnému štěstí stačil ten kruh, ohraničený plotem naší zahrady.⁴⁷

Neohraničeným kruhem je dům oddělen od společenského dění. Hrdinka z něho nemůže odejít, protože ji svazuje láska ke svému muži.

Ale čím více jsem se naučila chápat a rozumět tátovu citu, jeho strachu o šťastný osud pozdní lásky, a čím víc jsem k němu a k našemu domovu lnula, tím víc mi ke klidnému štěstí stačil ten okruh, ohraničený plotem naší zahrady.⁴⁸

Domovem je dům se zahradou, okolní krajina a vytváří ho také vztah mezi manžely. Dům je velký a prostorný.

Jejím pracovištěm bylo první patro, byt, kdežto její sestra Žofka měla na starosti přízemí, čekárnu, ordinaci, sklepy a topení, chodník a zahradu...⁴⁹

Žijí v něm jen dva lidé, ale každý je uzavřen ve svém nitru. Velikost domu symbolizuje samotu a vzdálenost postav.

⁴⁷ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Roky v kruhu*, s. 28–29.

⁴⁸ Tamtéž, s. 29.

⁴⁹ Tamtéž, s. 10.

Vypravěčka popisuje každou místnost domu, který zná velmi dobře, se zájmem a radostí.

*Milovala jsem náš dům, každý kus nábytku, každou věc, každou cihlu, každý trám, vše, co dohromady dávalo součet: náš domov.*⁵⁰

Interiéry domu jsou prostorné, prosvětlené a řádně uspořádané. V domě nalézáme pevně stanovený řád, v němž má každá věc své místo a činnosti konané během dne mají přesnou časovou posloupnost. I jeho obyvatelé znají svá postavení. Táta je pánem a udává směr všeho dění, kdežto hlavní hrdinka zaujímá roli pečovatelky.

V **Rocích v kruhu** můžeme nalézt různá pojetí domova, která vycházejí z postojů dvou ústředních postav, v jejichž životě zaujímá domov různě důležité místo. Pro hlavní hrdinku znamená tátův dům a zahrada celý okolní svět, v němž našla lásku, rodinu, bezpečí a pocit sounáležitosti, kdežto péče o manžela je pro ni denní prací, kterou se naučila mít ráda.

Bůh ví, jak jsem všechny ty nejprostší domácí úkony měla ráda. Snad pro ten pravidelný řád, v němž se vracely a s nímž spolupůsobily volný a bezpečný tok našeho života. Snad také proto, že celý můj svět se skládal právě jen z našeho domu a zahrady. Plůtek jej ohraničoval sítí, nad kterou ještě čnely neviditelné drátěné překážky kruhu.

Celé dlouhé měsíce jsem s nikým nepromluvila slůvka s nikým kromě domácích a tu a tam s Kasselem, když jsme ve voze čekávali na tátu. Všechny mé zájmy se soustředily výhradně na domov a prostá a pravidelná dění v něm a neměly kam odbíhat...

Všechny myšlenky a zápasy světa jsem viděla míjet kolem nás jako řeku ...

*Přijmu ten malý svět za celý vesmír a pojmu k němu lásku. Je malý, znám každou jeho drobnost, naučím se jej pozorně vnímat a cítit každý záchvěv, který jím projde. Miluji každý prostý úkon, který se v něm odehrává a na kterém mám svůj podíl.*⁵¹

⁵⁰ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Roky v kruhu*, s. 10.

⁵¹ Tamtéž, s. 36.

Pro muže hlavní hrdinky je domov místem klidu a samoty. Je pro něj také prostorem, do kterého nikdo z vnějšího světa nesmí vstoupit, pokud on to nedovolí, místem úniku od práce a životních osudů jeho pacientů.

Domov v manželství je pro hlavní hrdinku bezpečný, ale zároveň pro ni představuje život plný samoty a ticha. Únikem z této samoty jsou pro ni procházky v přírodě, láskyplná péče o květiny a také návštěvy její sestry a malého synovce. Jejich dům, jak již bylo řečeno, je prostoupen tichem, které v prvních letech manželství v Jarmě vyvolávalo smutek, úzkost a samotu. Postupem let mu však uvykla a přijala ho jako nedílnou součást společného domova.

Ticho bylo v městečku, na zahradě, v domě.

Do obývacího pokoje, kde stál v rohu klavír, otevřenými dveřmi vnikal z jídelny slabý šelest novin nebo knihy, tiché zazvonění nože o talíř, tichý dech člověka, odpočívajícího po práci...

Kdysi, před lety, i bývalo úzko, smutno a opuštěně v tom hlubokém tichu, před mlčenlivou tváří se zavřenýma očima. Ale později, čím více jsem sama v svém nitru byla tišší, čím více jsem byla k tátovi poutána, měla jsem jen hluboký pocit uspokojení, že tu tak odpočívá v krásném domově, který jsem s péčí udržovala, v ovzduší bezpečné lásky, která jej obestírá.

I dům vším tím dýchal. Slabě zapraskala parketa, aby tím více vystoupilo ticho pokojného večera. V intervalech čtyřiceti minut zahučela tramvaj, oslnivě zelené světlo šlehlo několikrát do okna, jak sršely jiskry na drátech vedení. Slabé zazvonění a vůz zase odhrčel. Několikero kročejů přešlo kolem domu a ticho se opět rozestřelo. Kolem desíti cvakla branka, psi s výstražným kňučením seběhli se schodů. Děvčata se vracela. Táta prošel všechny místnosti, pozhasínal světla, šlo se spát.

Na chvíli ještě do tátovy náruče, neboť tam se každý den počínal i končil.

Nejtišší chvíle celého dne. V hluboké náruči bezpečně skryta slyším jen srdce tlouci silnými a volnými údery. Duše odchází pomalu spát a tep srdce ji tiše doprovází.⁵²

Domov v **Rocích v kruhu** je spořádaný, tichý a bezpečný, a tím zdánlivě působí idylicky. Avšak není tomu tak, protože postavení mezi manželi nejsou

⁵² GLAZAROVÁ, Jarmila. *Roky v kruhu*, s. 20–21.

vyrovnaná. Táta drží život své ženy pevně ve svých rukou a život v domě probíhá především podle něj. Také komunikace mezi nimi zcela nefunguje. Jak již bylo řečeno výše, jejich dům je plný ticha a samoty obou. Je jako ostrov v moři, do něhož ostatní lidé nemají přístup. Táta se takto chová proto, že si je vědom svého věku a chce využít každý den v životě ženy jen pro sebe. Ona je jeho „krásným osudem“, ozdobou a pečovatelkou domova, jejíž vlastní.

Žili jsme v městečku odloučeně po všechna léta. Táta šel tak neústupně za svým srdcem. Oženil se se mnou, tak velmi mladou proti všem rozvázným předpokladům. Uchopil pevně, po čem toužil. Svým způsobem bezvýhradně miloval a chránil, co si od osudu vzal, když už čas tolik pokročil.

*Byla to přemíra lásky, strach i zkušená znalost lidí, co ho donutilo, aby si vybudoval domov jako ostrov moři, odkud nevedou mosty. Pokrýt jej celý ochrannou dlaní, vlastnit bez výhrady, vlastnit zúplna **svůj osud krásný**. Příboj života dorážel na bílou zídku plotu, tříšť vlnobití uléhala právě u květinových záhonů.*

Zajatec lásky, znala jsem lidi jen jako pacienty.⁵³

Hlavní hrdinka, jež je zároveň vypravěčkou, přijímá od svého muže roli, kterou jí přidělil. Ráda se stará o dům, aby byl její táta spokojen. Náplň celého jejího dne je péče o domácnost, květiny a muže. Jarma je obětavá, láskyplná, trpělivá, chápající a skromná. Až příliš myslí na spokojenost ostatních a domnívá se, že tato spokojenost stačí i jí. Stejně jako její muž stala se i ona mlčenlivou a samotářskou a naučila se mít ráda život v přírodě. Naopak městský svět plný ruchu, světla a lidí jí nahání strach a úzkost. Hlavní hrdinka si zvykla na klid a bezpečí domova natolik, že jeho izolovanost, jež ji v prvních letech manželství děsila, se stala jediným možným životem, kterého je schopna.

Město se valí kolem mne sobotními zástupy, k večeru hučí řev ulicemi jako vodopád. Doma mi nikdy nebyvalo smutno. V polích kde na hodiny cesty nebyvalo živé duše, nikdy jsem se necítila opuštěna tak jako uprostřed lidí, živých, hovořících, uprostřed kypícího města...

Je mi zle z lidí, moje útrapy se rostou, toužím jen domů, do svého ticha a jistoty.⁵⁴

⁵³ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Roky v kruhu*, s. 257.

⁵⁴ Tamtéž, s. 45.

Značný prostor v této memoárové próze je věnován beskydské přírodě, která je součástí hrdinčina domova. Láska k ní je tu popsána formou lyrického líčení. Hojně je zde využíváno personifikace.

Hlavní hrdinka si vytvořila k beskydské krajině silné pouto. Otevřela jí své srdce, jako by jí byla rodnou krajinou. Zde v Beskydech našla u manžela nový domov, za který mu je vděčná, a proto se mu přizpůsobila. Vypravěčka neprojevovala vděčnost jen svému muži, ale také přírodě.

Však za ohbím potoka, v sevřené kotlině, často jsem klekla na zem a brala jsem do náručí trsy kopretin a hladila rukama chladnou a svěží trávu. Zcela blízko země vdechovala jsem její drsnou vůni, vlhkost a šepoty. Dobrá, sladká a trpělivá země. Jak chladnou a svěží máš rosu, jak hustou a hebkou srst, jak krásné stromy. Jak čistý a zpěvavý hlas má tvůj potok, jak mužně a silně voní tvůj dech. Jsi dobrá a vábná pro všechny mé smysly a nelze tě nemilovat.

Musím tě hladit a cítit v dlaních tvou drsnost a hebkost. Musím se dívat na tvé barvy a tvary, musím zblízka naslouchat tepotu tvého srdce. Musím vdechovat vůni tvého dechu a okusit sladkých šťáv v úkrytech tvých květů. Vyznávám se ze své lásky k tobě a opakuji tisíckrát: jsi tak krásná, tak krásná.⁵⁵

Druhou postavou **Roků v kruhu** je muž Jarmy, vesnický doktor Josef Podivinský, hlavní hrdinka ho však nazývá tátou. Je téměř o třicet let starší než jeho žena a je to uzavřený člověk, který má rád ve svém domě klid. Jeho láska je tichá a poklidná, ale také majetnická a svazující.

Který miloval takovou silnou, osamělou a mlčenlivou láskou, láskou náročnou, sobeckou a nenasytnou, jež uměla být někdy tak pokorná a vděčná.⁵⁶

Ke spokojenosti v manželství mu stačí jen objetí s ženou. Táta je dobrosrdečný, obětavý, trpělivý, ale zároveň je také vážný, uzavřený, neústupný, pohrdavý a sobecký.

Ta tvrdá hlava, která uměla být tak neústupná. Která tak mnohou oblast svých životních zájmů obehnila nepřístupnou zdí, za níž se nikdo nesměl vetřít. Která se nikdy nesvěřovala a neradila a vždycky jednala podle svého...

⁵⁵ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Roky v kruhu*, s. 169.

⁵⁶ Tamtéž, s. 284.

*Celý ten člověk uzavřený, úzkostlivě dbalý své i mé odloučenosti od lidí, kterými ve zvláštní směsici pohrdal a stranil se jich a zase o ně s láskou a starostlivě pečoval.*⁵⁷

Jeho práce je těžká, plná bolesti a příkoří beskydských lidí, a proto se mu jeho žena snaží klidným domovem vyvážit strasti, na které naráží v doktorské praxi.

*Můj muž, kterému jsem však říkala táto, pracoval, namáhal se a pomáhal lidem ze všech sil. Starala jsem se, aby měl ve vlídném a přívětivém domově protiváhu všech strastí, které denně a na každém kroku potkával.*⁵⁸

Josef se v některých povahových rysech podobá jejímu otci. Oba byli pány svého domova a oba byli dominantní a neústupní. Domov, který vytvořili Jarma a „táta“, se jistým způsobem podobal domovu autorčina dětství.

*Ten vážný, uctíváný a uzavřený muž mne miloval. Jak to povznášelo, jak neuvěřitelně dojímalo. A domov, který není nestálý a vratký, který má solidnost maminčinu a odlesk tatínkových zálib: zas vůně doutníků, zas ve sklenici víno, zas krásné obleky a kravaty. Celá ta velká, bezradná poslušnost, ta touha náležet, sloužit, a obdiv dětinský a nekritický – to všechno byly dědičné vlastnosti, jež formovaly druhou maminku.*⁵⁹

V závěru díla táta náhle umírá a hlavní hrdinka se najednou ocitá sama. S jeho smrtí se rozpadá kruh uzavřeného domova, který pro oba vytvořil, a vše se hroutí. Jarma musí odejít z jejich domu, protože byl Josefovým majetkem.

*Svět vchází do začarovaného kruhu. Náš domov se kácí. Můj muž umřel, můj domov se sesunul.*⁶⁰

Jarma se závěru díla snaží si zapamatovat domov, ale vstupuje do toho noc, která vše zastírá. V celém díle je domov spojen se světlem, které má symbolizovat život v něm. V závěru světlo střídá tma jako symbol prázdnoty, smrti a rozpadu domova.

Ale křížová cesta není u konce. Ještě zahrada, ještě kvetoucí keře, ještě stromy, všeho se dotknout, se vším se rozžehnat. Už je tma, po hmatu chodím od

⁵⁷ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Roky v kruhu*, s. 284.

⁵⁸ Tamtéž, s. 10.

⁵⁹ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Má cesta*, s. 2.

⁶⁰ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Roky v kruhu*, s. 317.

stromu ke stromu, všude jsou dotyky jeho rukou, jeho myšlenky jeho přítomnost. Snad se jí ještě někde dotknu, snad najdu někde jeho stín.

Ale jsem sama, zcela sama v domě i na zahradě v tento poslední večer.

Domove, domove, Sbohem.⁶¹

⁶¹ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Roky v kruhu*, s. 320.

4.4 V psychologické próze Vlčí jáma

V díle *Vlčí jáma* není již vyobrazen klidný a bezpečný domov jako v silně autobiografické knize *Roky v kruhu*.

Jak již napovídá název prózy *Vlčí jáma*, zde nenajdeme harmonický domov ani harmonické soužití lidí. Zde je domovem „vlčí jáma“, v níž vládne strach, odpor, úzkost a sebezapření. Je to místo beznaděje, lítosti a duševního strádání.

Hlavním konstruktérem tohoto napjatého a svazujícího domova je teta Klára, která si někdy ani neuvědomuje, jak na všechny působí a jak moc jim ubližuje svou sobeckostí, bezohledností, arogantností a odporem k nemocím. Postava Kláry představuje tyрана, který neobměkčitelnou myslí vládne všem ve „svém vězení“. Její osobnost je pro ostatní členy domova „vlčí jámou“, kterou nelze opustit.

Dvě jména se potácejí tmou, narážejí na plot zavřených dveří a otloukají se o jeho tvrdou jsoucnost:

Jano! Jano! Jano!

Otčíme! Otčíme!

*To všechno nad propastí, zakrytou chvojím, nad vlčí jámou a trčícími noži.*⁶²

Trýzeň obyvatel domova se zvyšuje s horšícím se zdravotním stavem Kláry. Čím hůře jí je, tím hůře se také chová. Kvůli ní si Jana sahá na dno svých sil, jedna služebná propadá alkoholismu a druhá je vyhozena kvůli astmatu. Robert, otčím, zapírá před svou ženou vážnou srdeční chorobu, jejíž příčinou byla ona sama. V závěru díla se s Klárinou a Robertovou smrtí „hroutí“ celé místo jejich útrap.

Děj se uzavírá příslibem nového a čistého života. V závěru se nachází buď počátek nového života v novém a láskyplném domově, anebo tento život může znamenat ještě větší úpadek hlavní hrdinky, pokud ta nepocítí k doktorovi lásku.

Ruce v bílých rukávech se rozklenou nad Janou a oči se dívají zblízka do její tváře. Jana vztáhne ruce. Dětským, bezbranným, čistým pohybem, týmž, který vztahovala jako dítě kolem krku blízkého, drahého, dobrého člověka.

„Jano, malá, milá. Vynasnažím se, abyste mě měla ráda. Dokážu to. Život je nádherný, uvidíte, když se dva mají rádi. Když člověk miluje, je krásný celý svět. Člověk je boháčem a rozdává kolem sebe plnými hrstmi. Vezměte, nemocní, vezměte,

⁶² GLAZAROVÁ, Jarmila. *Vlčí jáma*, s. 105.

*chudí, vezměte, ptáci a zvířata. Miluji Janu a Jana má ráda mne. Květiny kvetou, plynou řeky, svítí slunce i měsíc. A láska je nejkrásnější boží dar. Jano, děvčátko, vítám vás doma.*⁶³

Děj románu se z největší části odehrává v uzavřeném prostoru nehostinného domu. Pro Roberta a Janu je dům pastí, do níž se nechali Klárou zahnat. Jak již bylo zmíněno, z tohoto domu není pro jeho obyvatele úniku. V závěru díla je domov zničen silou osudu – smrtí, která dává všem svobodu.

Vyhroceným vztahům mezi postavami odpovídá také atmosféra domova, kterou můžeme poznat už z příchodu Jany do domu.

...Za chvilku cvakne klíč dvakrát hlučně a prostořece a jako v leknutí zakřičí zděšený a zalykající se hlásek zvonku nad otvíranými dveřmi.

Dech domu vyrazí ze dveří jako z úst, drsný, osobitý a silný. Za ním váhavě vypluje roztřesená červená záře a smutnou kalužkou se rozleje po dvou schodech na hrbolatý chodník.

*Jana vchází po kamenných stupních do zející chodby. Za dveřmi ještě pět dubových schodů, vychozených a sténajících, vede do dlouhé chodby. Jako husté závěsy, jimiž je třeba se prodírat, stojí v chodbě pach řepy, mléka, chléva a slabá vůně léčiv.*⁶⁴

Napjatá atmosféra v domě je naznačena personifikací, např. v *leknutí zakřičí zděšený a zalykající se hlásek zvonku*. Další personifikaci a přirovnání *...dech domu vyrazí ze dveří jako z úst, drsný, osobitý a silný...* autorka využila jako příměr k charakteru tety Kláry, protože ona je neomezeným vládcem celého domu. Domov a jeho atmosféra jsou tedy jejím obrazem.

V díle nacházíme motiv domova – pastí. Domov je zde prostorem, kde lidé nemají svobodu ani volbu. Robert, Jana a služebné jsou utiskováni „královnou domu“, jíž je v celém domě plno. Tuto plnost až přeplněnost podtrhuje také její shromažďování věcí, kvůli čemuž dům vypadá jako skladiště.

⁶³ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Vlčí jáma*, s. 216.

⁶⁴ Tamtéž, s. 11.

*V každickém malém výklenku v domě jsou ukryta skladiště: boty, oděvy, odložené věci. Celý dům je praskajícím skladištěm nahromaděné hojnosti, užitečné i zbytečné, krásné i odpuzující...*⁶⁵

Všechny události v domě probíhají v pološeru, v polotmě. Nepřítomnost světla tu symbolizuje nepřítomnost života⁶⁶, neštěstí a utrpení.

*Dům je tajuplný a nová překvapení se skrývají za každým rohem. Všechno je šeré, vše v polotmě, obestřeno pyšně skrývaným smutkem...*⁶⁷

Pro dům jsou také charakteristické tmavé barvy podtrhující pochmurnost a depresivnost domova.

*Šedé zdi, nevýslovně smutné, němé a výhružné, jsou všude na dosah. Obklopují dům, vstupují do každického okna...*⁶⁸

Pokoje domu nejsou vypravěčem plně popsány. Prostory jsou zastřeny v šeru a větší pozornost vypravěč věnuje pouze ložnici. Popisuje ji slovy *...Ložnice je odpuzující sluj, tmavá a přeplněná, se šedou zdí těsně před okny, s ovzduším veteše a staroby a smutku...*⁶⁹ Ložnice by přitom měla být místem odpočinku, pohodlí a prostorem, kde se člověk cítí dobře.

Neúplnost popisů interiérů domova souzní s narušenými vztahy mezi lidmi v domě. Hlavní hrdinka, sedmnáctiletá Jana, přišla do domu statné a majetnické Kláry s naivní představou, že tady nalezne bezpečí, lásku a klid. Doufala, že tu nalezne to, co ztratila v dětství, svůj domov.

Napjaté tělo Janino se uvolní. Mysl, jako kůže bubnu vibrující pod úderý dojmů se ztiší a spočine. První noc v novém světě. Snad posléze zas v útočišti, kde není třeba se bát zloby a čekat krutost, být obelhán a vyhnán o číslo dál.

*Tma je hustá, naplněná ostrou vůní nového prostředí a tichými zvuky domova a bezpečí.*⁷⁰

Naráží však na pokřivený charakter tety Kláry, která stále jen něco vyžaduje, ale neumí nic dát. Klára je osoba sobecká, majetnická, povýšená, pomlouvačná a podezřívavá. Zajímá ji kde jaký klep a jak by mohla někomu ještě víc ublížit.

⁶⁵ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Vlčí jáma*, s. 21.

⁶⁶ V domě lidé nežijí, ale jen se snaží přežívat.

⁶⁷ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Vlčí jáma*, s. 20.

⁶⁸ Tamtéž, s. 22.

⁶⁹ Tamtéž, s. 151.

⁷⁰ Tamtéž, s. 9.

Pevnou rukou vládne řádu domácnosti a vše musí být uchystáno na její přání tak, aby byl Robert spokojen, i když přílišnou láskou a starostlivostí jej spíše utlačuje. Svou povahou utiskuje i ostatní obyvatele domu, především Janu. Rodinný dům se postupně stává pro všechny vězením, ze kterého není úniku. Vysvobozením pro Janu je až smrt manželů.

Robert je o mnoho let mladší než jeho žena Klára. Je inteligentní, ale má nízké sebevědomí a pochází z chudé rodiny. Jeho žena je zámožná, přízemní a hloupá.

*Teta je netrpělivá z bláhových otázek. Ale konečně, vždyť je to přece jedno, o čem se hovoří. Tady sedí můj bobeček, držím ho za ruku. Snědl moji dobrou večeři. Sedí na své židli. Jana má moc zbytečných otázek. Kdo by to byl řekl, o čem ona potají přemýšlí. Ale bobeček je tak moudrý a všechno ví. Diví se děvče takové moudrosti. A to je můj muž a tady je doma. A má mne rád a mně náleží. Co jsou slova, která tady poletují? Jeho hlas je tady a já ho objímám a miluji.*⁷¹

Jen díky ní mohl získat Robert své postavení. Je zahloubaný do své práce, protože ta mu vynahrazuje nedostatek porozumění a lásky ze strany ženy. Až díky nevinné Janě poznává, že domov může být jiný, než jaký vytvořil s Klárou. V ní nachází pochopení, porozumění, radost a lásku.

*Můj kraji tady jsem dvacet let stával tváří tvář tvé rozloze a volnosti, obtížen svým osudem. Ale jak je mi dnes těžko! A jak je mi dnes lehko, vy prázdná pole a opadalá stromořadí! Jana stojí u mne zcela blízko, slyším její dech, běžela z kopce a její srdce tepe. Drží v ruce červený lístek, ale může to být i mé srdce, chvějící se, slabé a rudé.*⁷²

Ona je protikladem Kláry, protože má čisté a dobré srdce a je mladá, krásná, skromná, oddaná, vděčná, citlivá, ohleduplná a láskyplná. Klára je naopak stará, odpudivá, povýšená, sobecká, bezohledná, hloupá a přízemní. Navíc se Janě ani vzdáleně nestane tetou či macechou. Schovanka je pro ni jen služkou, pomocnicí, utěšitelkou v bobečkově nepřítomnosti, strážkyní klidného spánku a bezplatným

⁷¹ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Vlčí jáma*, s. 64.

⁷² Tamtéž, s. 103.

otrokem. Až v den tetiny smrti si hlavní hrdinka přiznává pravdu, kterou předtím nechtěla vidět.

...Ach, co mám výčitek, co mám výčitek proti tobě! Dni, noci, zrak, každíčkou radost, pole, nebe, lidi, všechno jsi mi vzala. Pracovala jsem a nikdy jsi mě nepochválila. Důvěru v lidi a čistotu lásky jsi mi vzala. Trýznila jsi mě, že jsem byla mladá a že jsem byla zdravá.

Ošetřovala jsem tě svědomitě a kajícně, protože jsem se cítila vinna před tebou. Jak jsem však byla vinna? Jak jsem ti mohla vzít něco, co ti už nepatřilo? Nevzala jsem si Robertovu lásku, vždyť jsi ji ztratila před dvaceti lety!

Sobecká této Kláro, nikdo ti nikdy neřekl pravdu. Lidé zapírali své bolesti, abys ty je nepocítila. Zapírali své žaly, aby ty se jimi nevzrušila. Nutili se do lži do truchlivých komedií, abys ty mohla věřit ve své sny. Tvou slabost a zbabělost platili svým zdravím a svým životem. Jsi sama jako kůl v plotě, jen já jsem u tebe, a já tě nemám ráda.⁷³

Pochopení pro Janin těžký úděl v domě Kláry měla tetka Karolinka. V jejím domově Jana našla útěchu a lásku.

...Jana se třese, neschopná myšlenky, neschopná pohybu. Drobouká, suchá ručka přejede chvějivě její záda. Tetka Karolinka. Ví. Cítí. Její očka, zamžená a poplašená, dívají se povzbudivě do Janiných očí.⁷⁴

⁷³ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Vlčí jáma*, s. 215.

⁷⁴ Tamtéž, s. 67.

4.5 V baladické próze Advent

V baladické próze **Advent** je hlavní hrdinka Františka nešťastnou souhrou osudu vehnána do manželství se sedlákem Jurou Podešvou. Františka vstoupila do manželství se starším a bohatým mužem kvůli naléhání a úmluvám blízkého okolí a také proto, že v něm viděla zajištění bezpečného domova pro svého syna Metoda. Ke svatbě ji přiměl také Jurův slib:

*...A teho tvojeho chasníka by mněl rád, jak dyby byl můj vlastní. Proč by ne? Můj syn je ve městě, zpanštělý obchodník, má čtyři děvčátka a žádného chasníka. Brzo-li Metod nevyroste, aby mňa zastal na roli i v lese.*⁷⁵

Hlavní hrdinka nedala na varovné signály svého nitra, které jí upozornily, že sedlák našeptává a slibuje stejně jako ďábel.

*...Františce vytane stará a neumělá rytina ze zpěvníku křesnej matičky: ďábel, který s úsměvem stojí o krok za Kristem, obestírá ho řasnatým pláštěm a přes rameno mu šeptá sliby stejně lákavé, pakliže padna, bude se mu klaněti. Jak asi bude zníti a co si bude žádat „pakliže“ našeptávače za jejím ramenem?*⁷⁶

Ani její první návštěva v Podešvově domě ji neodradila od svatby. Zde se poprvé setkala s hadím pohledem děvečky Roziny. Ve sňatku jí nezabránil ani „bubnující pochod deště“, který ji vybízел k útěku ze stavení při návštěvě na Javorové.

Nedlouho po svatbě však Františka poznala, že udělala chybu, když souhlasila se sňatkem, ale dále setrvala v manželství a snášela příkoří z vděčnosti, že z ní Jura sejmul hanbu a také kvůli tehdejšímu zvyklostem.

...byla naprosto spoutána dlouhodobým návykem služby, návykem mlčet a nevzpírat se a poslouchat. Naprosto spoutána tradiční úctou k bohatci, tradiční úctou k stáří a stálým povědomím závitky, která sem nepřinesla nic kromě dítěte. Dostalo se jí ospravedlnění před lidmi a právoplatného místa na velkém gruntě. Co zbývá, nežli se přizpůsobit, než mlčky přijmout zvyklosti, než v osamocení,

⁷⁵ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Advent*, s. 49.

⁷⁶ Tamtéž, s. 50.

chráněném před pozorlivým okem veřejnosti, zaplatit bez pomoci bezohledně vymáhanou daň.⁷⁷

Byla donucena vycházet s Rozinou, která ji nenáviděla a dělala jí ze života peklo. Musela se také vyrovnávat s manželovými náladami, nepochopeními, podezíravostí a nevěrou. Navíc u něj na Javorové nebyla doma a ani zde nebyla paní, byla pouze služkou bez platu.

„Do cuzích?“ hlesne Františka. „Dyť je to můj muž.“

„Muž nemuž, ty si ty peníze nevydělala a ty na ně nebudeš sahat. Ted' ani jindy.“ Hrne se do jizby, zavře obezřetně dveře za sebou, a s okázalým rachotem klíčů peníze zamkne.

Tak je Františka vyvedena z bludu o společenství muže a ženy v práci a výsledcích, v dobrém i ve zlém. Pracovala jako námezdný chlap, div nevy pustila duši. To bylo dobře, je žena a pracuje na mužově, na společném díle. Sáhne do jeho tobolky pro drobné a je vetřelec, podezřelý, div ne zloděj, je cizinec, který sice smí dříť, ale nemá práva rovnocenného společníka.

Je jen zas služkou, toliko práce má víc než kdykoliv předtím. A mnohou potupnou povinnost jakou nemívala dřív.⁷⁸

Dům na Javorové se pro hrdinku se nikdy nestal domovem v plném rozsahu, protože k němu nikdy nepocítila lásku a nezažila v něm pocit sounáležitosti.

Celý děj **Adventu** se odehrává v horské usedlosti na Javorové nebo v její bezprostřední blízkosti. Její prostranství je chladné, špinavé a při první návštěvě Františky v ní vyvolává pocity smutku a sklíčenosti.

...dvůr je plný výmolů a děr, bahnisko s utonulými kmeny, které vyčnívají z bláta, s černým jezerem uprostřed a s kamenitou hrází, ledajak přihrnutou před chlív. Františka si hledá stezku, skáče po kameni a neodvratně přece jen sklouzne do bláta až po kolena. Dvůr je zanedbaný, zpustlý a nepořádný. Františka si to neuvědomuje myšlenkou, jen temným pocitem, který zabolí někde uvnitř.

⁷⁷ Tamtéž, s. 107.

⁷⁸ GLAZAROVÁ, Jarmila. Advent, s. 97–98.

*Na udusanou hlinu podsínku je položen vysoký hřeben uschlých blátivých šlápot, mazlavý a neschůdný. Františčino srdce na něm uklouzlo...*⁷⁹

Interiéry domu jsou zanedbané, tmavé a téměř nevybavené. Vzhled domova odpovídá vztahům jeho obyvatelů, které jsou silně narušené. Jeho podoba také umocňuje vnitřní rozpoložení hlavní hrdinky a umocňuje její bezvýchodnou situaci.

*Vychladlá a těžká chýlí se nad stolem, bez dechu, bez pohybu, a její úlek plní studenou jizbu a zvonivě naráží na trámový strop.*⁸⁰

*...Chtěla by být sama se svým zmatkem, chtěla by pryč odtud, kde se strach plíží z tmavých koutů, kde je všude temno a nevlídně a kde se bojí pozvednout oči...*⁸¹

Celé dílo prostupuje dominantní motiv domova, který bere svobodu. Je to domov svazující a destruktivní, a můžeme ho tedy nazvat motivem domova – pasti. Jeho vyobrazení v **Adventu** je podobné domovu, jenž se nachází ve **Vlčí jámě**. Obě hlavní hrdinky se kvůli souhře osudu dostávají do místa, z něhož se nemohou vymanit. Oběma v tom překáží jejich povahové rysy, jež jsou podobné povahovým rysům Jarmy z **Roků v kruhu**. Hrdinky mají stejné následující vlastnosti – starostlivost, láskyplnost, dobrosrdečnost a především vděčnost. Jarma ze spisovatelčiny prvotiny je vděčná svému muži za domov, a proto v domě přijímá roli pečovatelky. Jana z **Vlčí jámy** je vděčná tetě Kláře za nový domov, a proto útrpně přijímá svou roli služebnice. Františka je vděčná svému muži Jurovi, že ji zbavil role svobodné matky a přijal ji do svého domova.

Do jisté míry je podobné i jejich získání svobody, jež je zapříčiněno smrtí těch, kteří je svazují a ničí. Závěry se však odlišují. Ve **Vlčí jámě** nalézáme počátek nového citového vztahu a možné nalezení nového domova. Děj je tedy ukončen pozitivně. Ovšem v **Adventu** se Františka se synem sice dostává z destruktivního domova, ale je tu nastolen jiný problém (upálení děvečky a sedláka), se kterým se bude muset vypořádat a nést za něj odpovědnost. Vyznění díla je tedy tragické.

V **Adventu** nalézáme dvě kontrastní představy domova. Ty jsou založeny na povahách dvou postav. První z nich je hlavní hrdinka, která je především duševně založena a city pro ni hrají velkou roli. Je pracovitá, dobrosrdečná, vděčná,

⁷⁹ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Advent*, s. 56.

⁸⁰ Tamtéž, s. 9.

⁸¹ Tamtéž, 59.

nábožensky založená, pokorná, skromná a láskyplná. Z její strany je motiv domova spojen především s láskou, bezpečím, pochopením a podporou. Vychází především z duševní stránky člověka. Představa domova je spojena s hrdinčiným dětstvím, ve kterém zažila bezpečný a přívětivý domov naplněný láskou a pochopením obou rodičů.

Maminčiny ruce, které v rozpažení pozdvihly a pomalu poklesly zpět v posunku odevzdaně přijímajícím a bezmocným.

Domov.

Domov, poklid dnů bez ryšavého vtělení zla, které svůj dlouhý a hranatý stín důsledně klade do každé její šlépěje. Poklid noci, poklid čistých nocí odpočinku na posteli s nejmladším bratříčkem Michálkem, který dýchá tak dětsky a lehce a jehož tělo je teplé a mléčně voní jako Metodovo.

Metod ovšem ve starém, nejblazeštějším, nejteplejším útočišti stařenčina objetí.

*Tehdy.*⁸²

Zde nalézáme jistou podobnost domova hrdinky s domovem autorky, která také své dětství prožila v láskyplném, klidném a bezpečném domově. Také významy domova pro hrdinku a autorku jsou si velmi podobné.

Františčiny představy o domově narážejí na tvrdou a materiálně založenou povahu manžela. Jeho vidění domova a jeho povaha jsou protipólem její čisté duše.

Druhý motiv „domova“ vychází z charakteru povahy Jury Podešvy. Sedlák je omezený a založený velmi materialisticky. Podle něj je pro člověka nejdůležitější hmotné zabezpečení a domovu nepřikládá velkou důležitost.

*...Hlavní jsou jeho pole, jeho les, pastviny a stádo. Dům je přec zcela a naprosto vedlejší věc, aby měl člověk kde přespat, aby mu právě neteklo na hlavu, v tom je s ním jistě každý za jedno...*⁸³

Materiálnost Jury se neprojevuje jen v představách o domově. Společně s fyzičností jsou základními rysy jeho povahy, z nichž se odvíjí všechny ostatní

⁸² GLAZAROVÁ, Jarmila. *Advent*, s. 126–127.

⁸³ Tamtéž, s. 57.

vlastnosti. Pasekář z Javorové je sobecký, lakotný, arogantní, hloupý, pokrytecký, omezený, půdový, podezíravý, pohodlný a konzervativní.

Jeho představa manželky je taková, že žena je něčím, co on vlastní, a nikdo jiný na ni nemá právo. Na Františce obdivoval jen fyzickou krásu a nikdy nedokázal nalézt cestu k jejímu nitru.

Jejich nepochopení a odtrženost nevychází jen z protikladných povah, ale jsou zapříčiněny především Rozinou, děvečkou na statku. Je to žena svárlivá, popudlivá, pomlouvačná, nepřátelská, závistivá, omezená a fyzická. Její povaze je podobný také její podlouhlý obličej s pihami a rezavými vlasy. Její zelené oči se blýskají závistí i zlobou a široká ústa se nacházejí ve stálém pošklebku. Rezavou a zelenou barvu autorka v **Adventu** spojuje se zlem. Rozina je často připodobňována k hadovi pro lstivou, někdy úlisnou a jindy záštiplnou povahu.

*Setká se s planoucím pohledem hada, břítkým a záštiplným, s čišící nenávistí, která ji protne a přibije na místě.*⁸⁴

*Rozina je zsinala zlostí, pihy ztmavěly a oči žhnou jak hadovi zpod kameňa.*⁸⁵

Děvečka vytváří jakousi pomyslnou zeď mezi manžely. Pro Františku nemá vlídného slova a zná jen výsměch, pomlvy, naschvály a lži. Naopak kolem Jury se obtáčí jako had, přitakává mu a také fyzicky je mu vždy po vůli.

Další postavou díla je syn hrdinky Metod. Hlavní hrdinka se kvůli němu vrhla do společensky a věkově nerovného manželství, aby mu zajistila domov. Avšak byla to mylná představa a manželství s Jurou je naopak oba ještě více rozdělilo. Jeho dům pro ně není útočištěm a bezpečím.

Rád jako vlastního, ta povědomá slova.

Ta povědomá slova, která ji vehnala do otroctví...

*...Všude na všem její pile, ochota a dobrá vůle. Na každé pidi té staré usedlosti z dřevěných trámů její mozoly, mladost a svěžest sil. I ta zem dvora, na které stojí, nese dotyk jejích rukou na každém kameni. Vším chtěla vykoupit Metodovi domov a řádnou výchovu, rovný a dobře řízený růst. Místo toho je z dítěte lstivý a nespolehlivý výrostek a z ní zhořklá a nenávistná vlčice.*⁸⁶

⁸⁴ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Advent*, s. 58.

⁸⁵ Tamtéž, s. 101.

⁸⁶ Tamtéž, s. 39.

Metod zde nenalezl otce. Pro sedláka byl jen „kravařem“, nebyl jím brán jako dítě, ale jen jako pomocník v domácnosti a na louce. Kritika chlapcova chování Jurou a děvečkou postupně způsobila odcizení Metoda od matky, jelikož ona nebyla schopna se ho zastat.

Pro hlavní hrdinku představuje Metod v průběhu děje různé póly dobrého či zlého. V těhotenství je pro ni překážkou, neštěstím. Po narození je jejím největším pokladem, darem. Později se stává jediným viníkem jejího utrpení, a kdyby nebyl, nic by nebylo, tak jak je. Hlavní hrdinka se domnívá, že on je jejím trestem za naplnění nemanželské lásky.

V adventové noci opět nalézají samu sebe a chápe, že její syn je to jediné, za co je třeba bojovat, a také že je důvodem k žití. On nemůže za její osud, neboť byl do něj vhozen stejně jako ona. Záleží jen na ní, jestli dokáže konečně jejich život změnit k lepšímu.

Metod nepřišel na svět o své vůli. Byl vtažen mezi soukolí osudů, které ho vláčely a drtily v svém koloběhu bez milosrdenství. Nepoznal nic nežli ústrky, nadávky a strach.

Nemůže umřít, nemůže zmrznout ze strachu před domovem, který mu ona připravila. Nemůže umřít, nežli se pokusila to všechno změnit.⁸⁷

Domov na Javorové byl jen pastí, do které se nic nevědoucí Františka nechala vehnat a v níž byli ona a její syn ničení a nešťastní.

⁸⁷ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Advent*, s. 163.

4.6 V literárním národopisu Chudá přadlena

V *Chudé přadleně* autorka věnovala pozornost rodnému kraji horalů v Beskydech. Motiv rodného kraje je propojen s chudobou a nešťastným osudem lidí z hor, kteří ho nedokážou opustit, i když v něm prožívají bolest a trýzeň. Jejich domov je sice chudý a prostý, ale krásný, takže se jej nedokážou vzdát.

*Z toho bolestného a pevného spojení vyrůstá jejich láska a jejich věrnost. Neboť hory jsou pyšné, jsou kruté a skoupé, ale ze všeho nejvíc jsou hory krásné.*⁸⁸

Mezi horaly a jejich domovem panuje silné pouto, které je předáváno z generace na generaci. Horalé věří v předurčenost svého těžkého osudu a tento předpoklad si vykládají na základě jakéhosi biblického mýtu. V něm se vypráví o tom, že Eva zapřela Bohu pět dětí ze svých deseti, protože se styděla, že jich má mnoho, a proto jim i jejich potomkům Bůh předurčil chudobu a život plný práce jako trest za Evinu lež. Jeden z těchto potomků podle pověsti přišel právě do Beskyd.

Není tomu jinak, nežli že některý ze završených synů nesvědomitě Evy přišel až do Beskyd a osídlil je svým potomstvím. Dodnes se plahočí s kamením a hloží. Rok co rok sbírají kameny na svých políčkách a každoročně nové země rodí.

Rok o rok zápasí o závod se živly o svůj chléb, trýznění rozmarnou povětrností a nepřízní boží. Na jaře, v létě, na podzim i v zimě skrápí krásu země jejich pot a krev kane z jejich mozolů mezi kamení.

*Z toho bolestného a pevného spojení vyrůstá jejich láska a jejich věrnost. Neboť hory jsou pyšné, jsou kruté a skoupé, ale ze všeho nejvíc jsou hory krásné.*⁸⁹

Pověst není jen o tom, jak horalé přišli k těžkému osudu, ale vypráví také o tom, proč chudý kraj milují. Spisovatelka přirovnává domovské hory ke kolébce, která tu je pro horaly. Je to ovšem kolébka, která je jednou měkká jako jarní louka, ale jindy se změnila k nepoznání.

Hory jsou široká kolébka vystlaná lesy. Široká kolébka, jejíž podušky tak marnotratně často mění povlaky. Růžové se zlatým krajkovým zjara, když zakrslé bučiny na všech stranách vypučí růžovým hrotem ze zlatého kornoutku.

Zelené hedvábím mladých bříz.

⁸⁸ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Chudá přadlena*, 10.

⁸⁹ Tamtéž, s. 10.

Strakaté a rozmařilé brokátem zkvetlých louček.

Protkané zlatem, když mezi vlny jedlových moří vystříkne zlato políček.

Královské nachem a přadnou ryzí mědi, když den se krátí a nádherou je třeba se opít za rychlých hodin sluneční záře.

Široká kolébka, v níž horal nespočívá měkce, třebaže miluje tak věrně. Úkradkem téměř, aby si hory ani nepovšimly, rok co rok po kousku mýti houští divočin. Zálivy pastvin potichu vtékají na úbočí, a za nimi jdou krávy, živitelky a pomocnice.

Dominantní akord ukolébavky je předznamenán.

Duše krajiny, té plaché přadleny, se sklání nad kolébkou, potichu houpanou pohybem přílivu a odlivu hlubokých lesů, které jsou bez konce. Kolovrat v ruce, odpřádá prameny přediva, bílé a běhuté a zpěvné.

Její píseň je prostá, obsahuje málo a obsahuje vše.⁹⁰

Každému člověku je předurčeno milovat místo, ve kterém prožil dětství. Ať už je v něm život snadný, nebo ne. Všichni jsme nějakým způsobem propojeni s místem, kde jsme se narodili, a proto tedy i horalé svůj kraj milují.

To je právě to prokletí a síla hor. Necháávají se milovat temnou a nejasnou láskou svého lidu, který je nemůže opustit, aby své štěstí zkusil jinde.

A na oplátku mu nedávají nic víc než věčný nedostatek a strach, než vratkou stezku napjatého lana nad prohlubní bídy.⁹¹

Motiv domova není v díle spojen jen s obrazy rodných hor a není jím jen příroda, ve které lidé vyrůstají. Domov vytváří především lidé a vztahy mezi nimi, přičemž v **Chudé přadleně** je vyobrazen většinou těžký životní úděl horalů. Nejvíce je svazuje chudoba, ze které není úniku, znají jen věčnou práci bez konce, takže muži často propadají alkoholu a bijí své ženy. Z tohoto hlediska je v díle zobrazen domov plný útrap a těžkostí.

V **Chudé přadleně** se nacházejí lyrické pasáže, které dokládají autorčino subjektivní zaujetí k horské přírodě a lidem, kteří v ní žijí. Velmi časté jsou lyrické popisy horské přírody, v nichž nacházíme metafory, jako např. *zálivy pastvin potichu*

⁹⁰ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Chudá přadlena*, s. 10.

⁹¹ Tamtéž, s. 54.

vtékají v úbočí, anebo když mezi vlny jedlových moří vystříkne zlato políček.
Nalezneme zde také personifikace: *aby si hory nepovšimly*.

*Duše krajiny, té plaché přadleny, se sklání nad kolébkou potichu houpanou
pohybem přílivu a odlivu hlubokých lesů, které jsou bez konce.*⁹²

Do lyrických prostředků patří také četná originální přirovnání, která jsou většinou založena na podobnosti lidských vlastností s přírodními ději.

*Prostíčká krajina, skromná a libezná, choulí se v náruči horstva s toutéž
přesladkou bázní, jak plachá přadlena v dutině stromu z pohádky.*⁹³

Za lyrickými pasážemi se skrývá autorčino silné citové pouto k tomuto kraji.

Motivy domova horalů se v díle nachází především v obecné rovině. Autorka v ***Chudé přadleně*** popsala život horalů i s jejich zvyky. Vystihla zde i jejich primitivní myšlení, pověřivost a náboženské založení. Do motivů patří také lašské nářečí, jazyk horalů z Beskyd, jež spisovatelka dokázala velmi schopně vystihnout.

*„Och, petrol! Petrol je na světě nejlepší lék. Bolá ťa nohy? Namaž jich dobře
petrolejem a hned to pomůže. Bolí ťa žaludek? Hutni petrolu a je po bolesti. Při
žírce, dyž sa až člověk od přeukrutnej bolesti po zemi kula, dyž sa mu zdá, že by sa od
bolesti do země vedřél, pomůže petrolej. Chasník si zkazil žaludek a včil stone jak
stelná kráva. Namaž petrolu na špek a daj mu. A když sa píchne hřebíkem, hned
natříť; to sa pak nekazí.*“⁹⁴

Nalezneme zde také jejich lidovou slovesnost (písň), která je předávána z generace na generaci.

*V černé hoře na javoře,
tam ptáček pěkně zpívá,
tam ptáček pěkně zpívá.
Slíbila mně moja milá,
aj, že mňa pozobjímá,
aj, že mňa pozobjímá.*⁹⁵

⁹² GLAZAROVÁ, Jarmila. *Chudá přadlena*, s. 11.

⁹³ Tamtéž, s. 7.

⁹⁴ Tamtéž, s. 165.

⁹⁵ Tamtéž, s. 85.

Autorka znala život lidí z Beskyd a jejich prostředí velmi dobře, jak dokládá ***Chudá přadlena***, v níž jsou jejich životy popsány do detailů.

4.7 V nedokončeném románu Navlékač korálů

V *Navlékači korálů* nalézáme dva kontrastní motivy domova. V první části díla, kdy se odvíjí příběh autobiografické postavy Anny, je vyobrazen poklidný, tichý, láskyplný a bezpečný domov. Ten je tu podán prostřednictvím vzpomínek Anny na domov z dětství a zároveň se zde zrcadlí v popisu romantické přírody okolo Malé Skály.

V dalších částech fragmentu, kde se odehrává příběh rodiny Proboštových, je vyobrazen domov zcela odlišný. Je plný veselí, neklidu, hluku a chaosu. Toto prostředí vytváří především matka Ellen svou povahou a volnou výchovou dětí.

Příběh Anny začíná vyprávěním o dopise, který dostala od známého člověka z Malé Skály. Byla jím její učitelka z dětských let, slečna Hofmanová. Dopis v Anně probudil vzpomínky na domov, v němž nebyla od svých osmi let.

Moje projekční plocha o rozměru dopisní obálky tak nejdříve se zamlžila oparem dojetí a hrozná dálka. Vzdáleností času a zapomenutí. Neboť už tolik věcí a lidí bylo ztraceno, svět vzpomínek je tak rozlehlý a zalidněn, že domov a dětství se propadly do nejhlubší tůně, kam okov nedosáhne. Odkud už duše nikdy nečerpá.

Obraz nezřetelného stínu vyplul před objektiv, obklopen stínovou kulisou bez barvy i vůně. Zaostruje se rychle. Z němých písmen adresy zavolá hlas. Je to veselý, svěží a energický vysoký hlas, a rozeznívá se smíchem, bezstarostným a nespoutaným. A nežli dozněl, i postavička stínu ožila, zřetelná a plná života, pln souhlasu a kladu, bez reptání a trpkosti.⁹⁶

Psaní vyvolalo v hrdince obraz slečny Hofmanové a připomnělo jí zvuk jejího hlasu. Vzpomněla si také na matku i otce a probudily se v ní reminiscence na dětství, které prožila v rodném domě. Díky dopisu se Anna po třiceti letech, které prožila mimo svůj rodný kraj, rozhodla vrátit se zpět domů, objevit historii svých předků, a poznat tak domov, do kterého patří. V této části je tedy zachycen motiv návratu do rodného kraje.

V díle nalézáme popis krajiny okolo Malé Skály, v němž autorka využila eufemismy, personifikace a přirovnání. Je to subjektivní a láskyplný popis přírody,

⁹⁶ Navlékač korálů – román, fragment, další verze, přír. č. 103/77, inv. č. 8376.

z něhož můžeme vyvodit autorčinu spojitost s rodnou přírodou a poznat její silné pouto k rodnému kraji, i když v něm prožila jen malou část svého života, považovala ji za velmi významnou.

Za Turnovem se kraj semkne okolo trati. Domečky odběhly do strání a shlížejí z vysoka, ty perníkové chaloupky s bílými pruhy mezi obarveným trámovím. Skály, borovice a břízy. A bílá pára, která stoupá z tajemných kotlů v rozsedlinách četných skal. Scenérie vzrušující, tajuplná a neskutečná.⁹⁷

Příroda vyvolává v hrdince chvění, napětí a zvláštní lítost. Nejdříve své pocity nechápe, ale vzápětí dochází k tomu, že je prožívá proto, že se vrací domů, do rodné krajiny. Nalézáme zde velmi pozitivní vztah hrdinky k svému rodišti, který je zachycen v jejích kladných pocitech, jako je láska, radost a sounáležitost s místem narození.

Anna těká chodbičkou vlaku, přebíhá od okna k oknu po obou stranách. Je vzrušena, je plna pláče a plna závratí – proč jenom? Co se to děje hluboko uvnitř, kam nedosáhne usměrňovač rozumu. Vlak zvolňuje a Anna se roztřásá drobným chvěním po celém těle. Zejména nohy, nohy oslábly a třesou se docela viditelně.⁹⁸

Co se to děje? Srdce se vzdouvá dojetím, náhle tak plné zmatku v nepředvídané a netušené panice lásky a smutku a radosti. Vracím se domu! Poslední bdělou špetkou rozumu Anna žasne. Rodáctví tedy není pověrou. Je tedy pro každého z nás mezi všemi krajinami ta jediná krajina rodná, krajina kolébky a dětství, která sestoupila do nás, abychom ji nesli ve svém srdci, aniž o tom víme. Abychom se jednou v hodině návratu, až staré obrazy oživnou v srdci a naplní nás, zalykali tím náhlým pocitem příslušnosti a lásky.⁹⁹

Anniny dětské vzpomínky jsou především idylické, ale nachází se tu i pochmurné reminiscence, například vzpomínka na svou matku při výprasku, který jí uštědřila v jejích deseti letech. Matka je zobrazena jako osoba běsnící, zlá a nelítostná, avšak po chvíli se její obraz mění a Anna ji spatřuje tak, jak ji znala – tichou, smutnou, nemocnou a zkoušenou.

⁹⁷ Navlékač korálů – román, fragment, další verze, přír. č. 103/77, inv. č. 8377.

⁹⁸ Tamtéž

⁹⁹ Tamtéž

Nevzpomínala jsem raději vůbec. Ale vždyť jsi přec byla mladá a milostná – při vši své přisnosti vzdala ses lásky, to co zradil můj křestní a tvůj oddavkový list. Jak jsi byla krásná, jak zradily staré fotografie. Řekni jen, kam se poděla tvá něha a láska, kterou uhaduji. Kam tichost a zasmušilost, které pamatuji. Kam smutek, který k tobě patřival? Ta, která se nenávistně dívala z koutu a která bila až do posledního dechu, to jsi už nebyla ty.

To už jsem dávno nebyla já. Já jsem zůstala tady na Malé Skále, navždy. Tady zůstalo mládí, zdraví, bezpečnost. Pak bylo už všechno cizí. Tatiček žil svůj vlastní život. Vy jste si žily své životy. Nerozuměla jsem nikomu. Byla jsem opuštěná. Byla jsem se a nenáviděla jsem. A byla jsem nemocná.¹⁰⁰

Hrdinčiny dětské reminiscence se pojí i s rodnou krajinou. Vyvolává je například zřícenina hradu Frýdštejn, která v Anně zvečera budila hrůzu, a Jizera, jež byla někdy tak rozbouřená, až se z ní malému děvčátku klepaly nohy, když mělo přejít most, a jindy byla zase klidná.

Most – to místo hrůzy, kdy zely v trámech díry a voda vířila a pěnila dole. Tak strašná a bezedná a zoufale přitažlivá. Ach nedal se přejít bez závratí, bez tlaku v žaludku a roztřesených nohou. Pevně za ruku. Pevně ještě za maminčinu sukni.¹⁰¹

Domov nevytváří jen rodná krajina, ale také lidé, kteří tvořili Anninu rodinu. Její matka byla tichá, smutná, krásná a nemocná a otec, který vše vlastnil, a byl dominantním pánem celé rodiny.

...Ach jistě se bránila fotografování, nechtěla usednout pod bez a víno. Její PÁN však projevil netrpělivost a rozmrzelost. Rychle tedy sklouzla na židli.¹⁰²

Annin domov byl tichý, klidný a spořádaný. Radost a smích tam přinášela jen slečna Hofmanová.

Ten starý domov se rozpadl tak brzy. Bylo mi osm let, když jsme opustili ten svět starých stromů a pod nimi zámeček s terasou a růžemi. Ten svět četných loutek, na které slečna trpělivě šila nové a nové šaty ze zbytků valencienských krajk. Ten svět, ve kterém zazníval, jak si teprve teď pamatuji, hlavně jenom slečnin smích, ve

¹⁰⁰ Navlékač korálů – román, fragment, další verze, přír. č. 103/77, inv. č. 8377.

¹⁰¹ Tamtéž

¹⁰² Navlékač korálů – román, fragment, další verze, přír. č. 103/77, inv. č. 8381.

*kterém dnes teprve vím, všechna dobrota a poněkud křečovitá veselost srdečné bytůstky obklopovala churavou a osamělou paní, žačku a přítelkyni, člověka zasvěceného žalu a smrti.*¹⁰³

Spisovatelka ho spojuje také s domem, ve kterém prožila své dětství. Popis jejího domu je silně subjektivní a využity jsou v něm personifikace a eufemismy. Je v něm vylicena vzájemná spojitost domu a Anny, který je zde spojován s pocity tepla a lásky. Následující citace z fragmentu vypovídá o silném citovém poutu autorky k domu. Hovoříme zde o autorce, protože postava Anny je silně autobiografická.

Anna bez hlesu, i s dechem ztišeným, i s tepem srdce jedva šeptaným. Za to však dům promluvil náhle starým svým hlasem. Věžní hodiny odbily čtvrti překvapeným a užaslým zalykáním, a celé už vítaly Annu vlídně, altově a sladce, z veliké dálky i z blízka, tím hlasem vztažené náruče tepla a lásky.

Ach dome, ty starý věrný, tak čistý a bílý, bílý s šedým orámováním dveří i oken. Těch dvou řad, kterými se díváš do svých zahrádek, přes zeď na silnici, a nad silnicí do stromové hradby nahoře nad pastvinou. Vysoká a členěná střecha je kryta šedivou břidlicí. I věžička je břidlicová, i komíny, které okolo ní stojí symetricky z obou stran. Břidlice se leskne a věžička i komíny se v ní zrcadlí jako v mělké, studené vodě.

*Na věžičce na čtyřech sloupcích leží něco jako břidlicový tvrdáček se zastrčeným perem, se zlatou větrnou korouhvičkou. Ten rozpustilý tvrdáček nad poctivým obličejem ciferníku neubírá starému Důchodu na vážnosti. Je jenom jeho úsměvem.*¹⁰⁴

Zcela jiný obraz domova se nachází v příběhu vyrůstající Ellen, Anniny matky, v němž je domov plný veselí, neklidu a neuspořádanosti. Lidé se zde nedokážou vcítit do pocitů druhého, a vzájemně se tak pochopit.

Dům je prosycen bezstarostností matky, ruchem dětí a nespoutaným veselím všech kromě Ellen a otce. Také jeho atmosféra umocňuje odcizenost rodinných příslušníků.

¹⁰³ Navlékač korálů – román, fragment, další verze, přír. č. 103/77, inv. č. 8377.

¹⁰⁴ Navlékač korálů – román, fragment, další verze, přír. č. 103/77, inv. č. 8381.

...Zahradnický dům je plný honiček, vrískotu a kočkování. Luis je naprosto klidná uprostřed opičí klece. Když jí hrnček od příboru zafrčí okolo hlavy, zachytí jej šťastně a zcela mimochodem zatahá střelce za ucho. Dva malí vaří s ní. Obaleni moukou od hlavy k patě, rozpatlávají po židlích odporné placičky, které rozvalují válečkem...

*...Polévka vzkypěla, plotna syčí a dusivý kouř se valí okny i dveřmi ven. Slepice vlezly do předsíně a sezobávají placičku, která se pro kuchařovo pohodlí odstěhovala ze židle na dlaždičky. Kuchař bije do drůbeže válečkem, kohout se vrhá do bitvy, řev opičí klece se vzdouvá lidskými a zvířecími hlasy, přechází zrak i sluch...*¹⁰⁵

Domov je v tomto případě vypravěčem často přirovnáván k „ptačímu hnízdu“, v němž nevládne žádný řád. Všichni členové domácnosti mají naprostou volnost. Chaotické prostředí způsobuje především matka, protože je lehkomyšlná, bezstarostná, nepořádná a jednoduchá. Je tak opakem své dcery Ellen, která je klidná, tichá, svědomitá a přísná.

Ellen postrádá matčinu láskyplnou a bezpečnou náruč, což se jí snaží vynahradit otec, ale ten nemůže vyrovnat jistý chlad z matčiny strany. Rozličnost povah matky a dcery a také neschopnost matky vžít se do Elleniných pocitů vytváří velký podnět pro dceřino odloučení od rodiny. Matčina neschopnost empatie je nejlépe vyobrazena v události, kdy bratr Karel ustříhne Elleně cop. Matčino následné chování působí jako poslední kapka pro její odtržení od domova.

...Slečna učitelka otřesená událostí i leknutím vztáhla k děvčátku mlčky náruč. Než do ní dítě mohlo klesnout, strhla je Luis k sobě, otočila jeho zohavenou hlavičku a prohrábla ji prsty. Začala se smát. Smála se vysokým, veselým a nespoutaným smíchem, který ji vysiloval, musela usednout...

...Ellen je neumí pojmenovat, neumí odlišit. Tu jedinou souhrnnou bolest neumí rozdělit na leknutí a zármutek nad svou pohanou. Na Žalostné a pronikavé zanevření na zlého kluka, trapiče a trýznitele. Na lítostné zklamání a trpkou nevýslovnou bolest nad maminčinou veselostí, nad jejím vztaženým ukazováčkem nad marnými pokusy promluvit uprostřed smíchu...

¹⁰⁵ Navlékač korálů – román, fragment, přír. č. 103/77, inv. č. 8375.

...Jak je člověk nešťasten, jak bídný a ubohý. Jak opuštěný. Jak nechápou, necítí, jak složitá smršť zoufalství jím zmitá. Umírám lítostí a nepochopením a moje maminka se mi směje. Vysmívá se mi a neví o ničem!...

*...Ellen bezmezně a úpěnlivě zatoužila po Vidni. Odtrhla se právě bolestnou jízvou od svého domova. Rána trne a chvěje se bezmeznou katarzí...*¹⁰⁶

Ellen v rodině rozumí jen otec, a proto není náhoda, že jejich povahy si jsou podobné. Oba mají rádi klid a ticho, které nalézají v zámecké zahradě. Otec si uvědomuje, že jeho dcera není ve svém domově šťastná, a proto využije příležitosti a pošle ji do klidného a spořádaného domu své tety, kde nachází konečně ticho a klid.

*...Josefovy oči se dívají daleko zpět. Do domácnosti mírné ženy, která nikdy nebyla bystřinou se zářícími sprškami krůpějí a šumotem slapů. Která kolem sebe šířila uspořádanost a tichou úpravnost. Nebyla kolibříkem, skřivanem, ani pěnicí. Měla však rozšafnou moudrost a klid. To je místo pro tebe, Ellen. Ty se nehодиš do této kukaně, tak jako já bych měl raději, alespoň na čas – dost! Dost dost. Odpusť mi, drahá rozkošná milovaná Luis, která jsi mi dala tolik radosti...*¹⁰⁷

Když se Ellen po dvou letech vrátí domů, cítí ještě větší odloučení od rodiny než před svým odjezdem. Zcela uvykla tichu a spořádanosti tetina domova, a proto rodný dům na Malé Skále se pro ni stal ještě cizejším. Největším problémem je její matka, která všude překypuje svou nespoutaností a bezstarostností, a také před ní dává přednost svým synům.

*...Kdyby nadělala jen o trochu méně rámusu a uměla udělat i okolo sebe trochu ticha. Okolo tetinky je ticho. Člověk je v bezpečí jak na sluníčku za větrem. Okolo maminky je stále průvan. Mazlí se, chudinka, tak plna lásky, že div člověka neuškrtí. Líbá tak horoucně, že celá tvář je mokrá. Ach bože, člověk chtěj nechtěj musí uhýbat, musí se bránit a nechtít, nechtít ty polibky...*¹⁰⁸

Ve fragmentech *Navlékače korálů* nacházíme dva zcela odlišné motivy domova, z nichž první je spojen s autorčíným. Je vyobrazen v pozitivním smyslu,

¹⁰⁶ Navlékač korálů – román, fragment, přír. č. 103/77, inv. č. 8375.

¹⁰⁷ Tamtéž

¹⁰⁸ Tamtéž

neboť ho spisovatelka spojuje s pocity lásky, tepla, bezpečí a sounáležitosti. Druhý motiv se nachází v příběhu Anniny matky a její rodiny, přičemž je domov vyobrazen velmi negativně. Nalézáme zde motiv destruktivního domova. Vypravěč ho nazývá „ptačím hnízdem“ či „opičí klecí“. Postavy si zde jsou velmi odcizeny a nejsou schopny vzájemného pochopení, což se mezi sourozenci, Ellenou a Karlem, vystupňuje až do nenávisti. Vypravěč nám předkládá domov z pohledu Ellen a jejího otce, což naznačuje jistou autorčinu subjektivitu.

Pro dceru znamená domov místo, v němž zažívá bolest, strach, lítost a nepochopení. Společně s otcem hledá únik z domova v přírodě a samotě. Oba jsou rušnou atmosférou domu ubíjeni, ale přesto mezi nimi díky vzájemnému pochopení existuje silné pouto.

Kontrast domovů spatřujeme také v jejich atmosféře. Neboť v první části, která pojednává o autobiografické postavě Anně, se nachází dům plný ticha, klidu a bezpečí. Vládne v něm pevný řád, a tudíž každý z Anniny rodiny zná své postavení. V druhé části však nalézáme rodný dům Anniny matky, který je plný hluku, veselí a neuspořádanosti. V této domácnosti vládne chaos, v němž každý člen domu činí, co se mu zachce.

4.8 V publicistickém souboru *Místopis srdce*

4.8.1 Básník domova

Prvním textem *Místopisu srdce* je *Básník domova* obsahující autorčiny reminiscence na dětství, které jsou propojeny s tvorbou Karla Jaromíra Erbena. V Jarmile Glazarové jeho pohádky a sbírka balad *Kytice* evokují poklidné dětství a láskyplný domov. S jeho pohádkami jsou spojeny také její vzpomínky na rodinu a na krásný bezstarostný čas, který však trval jen krátce.

Autorka se ve svém projevu přímo zmiňuje o propojenosti díla Karla Jaromíra Erbena se svým dětstvím.

*...Erben je dětství, je láska. Je naše vlast a naše řeč.*¹⁰⁹

Pro zdůraznění Erbenovy důležitosti v autorčině životě je v textu využito opakování jeho jména a také pomlček. Spisovatelčin citový vztah k Erbenovi a jeho dílu dokládají i lyrické prostředky, kterými jsou citoslovce a deminutiva a jimiž je naznačena autorčina subjektivnost.

*...Ach Erben. To je domov. To jsou vánoce – dětství, maminka. Erben – – vodníci, zelení mužičky se sbírkou překlopených hrníčků, vodníci, z nichž měla jít, ale nešla hrůza, třebaže právě ten z Kytice spáchal tak strašlivou věc. Erben – to jsou obrazy, česká krajina, kostelíček s věží nízkou, úvozová cesta kolem hřbitova, okolo lesa pole lán.*¹¹⁰

Motiv dětství je zde spojen s dílem Karla Jaromíra Erbena, které v autorce evokuje klidný, bezpečný a láskyplný domov. Zde spatřujeme dětství jako příjemná a krásná léta, ke kterým se člověk může navrátit četbou knih, jejichž obsah v něm vyvolává pozitivní pocity spojené s minulostí a milovanými lidmi.

*...Je to jako průhledný a neutrální ustalovač, který nám vždy zachoval obraz domova, obraz pelíšku, obraz neblížších, nejmilejších tváří.*¹¹¹

¹⁰⁹ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Místopis srdce*, s. 13.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 9.

¹¹¹ Tamtéž, s. 11.

4.8.2 Drahocenný dar národu

V článku *Drahocenný dar národu* autorka vzpomíná na *Babičku* Boženy Němcové a skládá jí obdiv. *Babička* je dalším dílem, které jí připomíná dětství a rodný kraj. Objevíme zde spojitost knihy s lidmi z jejího dětství, přírodou a minulostí.

*...je to Babička. A samo toto jméno jako by bylo obálkou utkanou z hezkého předitiva vzpomínek, nálad, ovzduší, za nichž jsme knihu kdy četli nebo v ní aspoň listovali. Ten závoj z mnoha přejemných vrstev nadzvedáme, vůně nám zůstává na rukou, z jeho šelestu znějí ozvěny domova, drahých hlasů, prvních předčítatelů, hlasy milých učitelů, tichá a sladká hudba dobrých dob a pohody. A také závan drsného času, kdy bylo člověku těžko, zle smutno, kdy hledal útěchu a dobré slovo na stránkách Babičky.*¹¹²

Nacházíme zde motiv dětství, jenž je spojen s knihou Boženy Němcové. Jarmila Glazarová se kdykoliv mohla četbou *Babičky* navrátit zpět do svého dětství a k milovaným lidem, kteří jí knihu předčítali. Její domov byl klidný, bezpečný a láskyplný.

V článku spatřujeme také podobnost domova spisovatelky s domovem, jež se nalézá v díle *Babička*. Dokládá ji citace z článku *Drahocenný dar národu*.

K nám domů, do Podkrkonoší, také přicházela bába kořenářka z hor, s vonnými mechy a s dřevěným Krakonošem s dlouhým lišejníkovým vousem. A páni myslivci dostali pečeť Babičky a každý mlynář měl vlastně otáčet pikslou a šelmovsky mhouřit oko.

*Zvláštní shodou jsem také prožila dětství ve světě zámku a podzámčí. To všechno přijalo pevný tvar Babičky, protože tam, na jejích stránkách, vše bylo řečeno poprvé slovem jasným a obrazem přesným, na jaký nelze už zapomenout.*¹¹³

Postava babičky z knihy Boženy Němcové ovlivnila autorčiny postoje a podnítila její sounáležitost s rodným krajem.

¹¹² GLAZAROVÁ, Jarmila. *Místopis srdce*, s. 14.

¹¹³ Tamtéž, s. 16.

Babička nám též dala první a přesný pocit vlasti, rodné matky, kterou je třeba milovat a bránit...

*... I prvním zákoníkem občanských ctností nám byla Babička. Čemu všemu jsme se v ní naučili jako základním společenským vlastnostem. Soudržnost rodiny, úcta a vděčnost k stáří, něžnost k dětem, šetrnost k zvířatům. Úcta k chlebu, která nám už nikdy nedovolí házet drobečky na zem...*¹¹⁴

4.8.3 Domov

*Každý z nás je někde doma. A ve slově doma, kratičkém a hlubokém, to zní a voní a vane odsud teplo a bezpečí.*¹¹⁵

Těmito slovy začíná článek *Domov*, jehož příznačný název prozrazuje téma. Už na těchto dvou prvních větách můžeme vidět, že autorka měla k domovu hluboký vztah, protože ho nazývá slovem *hluboký*, tedy slovem, které pro ni má velký význam.

Spisovatelka zde věnuje pozornost domovu v úzkém i širokém významu. V úzkém významu je domovem autorčin rodný kraj, kterým byla Malá Skála, o níž vypráví se zánícením, láskou a pokorou. Domov je tu spojen s motivem jedinečnosti, kterou podporuje užití jazykových obrátů, jak dokládá citace z článku *Domov*.

*Dostala jsem od sudiček ten zvláštní dar, že jsem se narodila v Českém ráji. Moji čtenáři vědí, že nejsem úzce lokální vlastenec. Vyprávěla jsem o opavském Slezsku, jak jsem nejlépe uměla. Vydala jsem okouzlené svědectví o kráse beskydských hor. Ale DOMA, to je Malá skála, a to je docela zvláštní, pokrevní, podivuhodný vztah. I vzduch tam voní specifickou zvláštní vůní, kterou vdechnu vždy znovu s radostným poznáním. A Jizera zpívá jinak než ostatní řeky, když se elasticky a pŕvabně přehoupne přes jez a dole v bílých pěnách dovádí a kypí. Nikde tak nevoní mateřídouška a nikde nejsou luční květy tak pestré a velké, jako na maloskalských úvozech.*¹¹⁶

Kde voní květiny a lesy, ovoce a houby, a voní i jiskřivý mráz a sníh. Je to zvláštní komorní zahrádka ráje – přesně tak velká, aby se vešla do náruče vzpomínek

¹¹⁴ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Místopis srdce*, s. 16–17.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 139.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 140.

*na dětství a mládí, a do náruče času, který ještě zbývá. Je krásné vědět, že právě tady, v té zemi milované, v českém ráji, je první a definitivní domov.*¹¹⁷

Ke zdůraznění důležitosti domova je v tomto textu užito také grafických prostředků, jako například *...Ale DOMA, to je Malá Skála, a to je docela zvláštní, pokrevní, podivuhodný vztah...*¹¹⁸

K vyličení krásy přírody autorka využila lyrických prostředků, kterými jsou četná přirovnání a personifikace.

*Ale všichni se vracíme zpátky, protože doma je v chalupách rozsetých na rampách kopců, kde sošné skály zabloudily až na zahrádky a do jabloňových sadů. Kde zpívá Jizera a Kozákov hlídá jako věrný bernardýn.*¹¹⁹

Domovem v širokém významu máme na mysli českou zemi, o které spisovatelka hovoří už v první části článku. V ní připodobňuje paměť každého člověka k atlasu, kterým listuje, a díky němu si lidé mohou připomenout krásy české země. Autorčinu lásku k rodné zemi podtrhuje užití jazykových prostředků, kterými jsou personifikace.

*Tady je celá naše vlast, tak různorodá jako málokterá země na světě. Člověk vzpomíná na krajiny své země, jako by listoval v pomyslném atlase. List za listem odhaluje svou tvář a každá je jinak krásná. Dostalo se nám ode všeho, co může poskytnout vnitrozemská poloha. Máme své roviny s dalekým obzorem a úsměvným, úrodným klidem. Máme hory, které nás vzaly do náruče, a máme velehory s abstraktním majestátem výšek.*¹²⁰

Rodný kraj byl pro Jarmilu Glazarovou velmi významný, jak vyplývá z obsahu článku. Pociťovala k němu silné pouto, protože v něm prožila své dětství, které spojovala s pocity lásky, bezpečí a sounáležitosti.

Domov zde představuje místo, kam se člověk rád vrací a na nějž je pyšný. Autorka ke krajině cítila silnou sounáležitost, a proto zde nacházíme motiv jedinečnosti přírody. Byla velmi hrdá na to, že pochází z Malé Skály.

¹¹⁷ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Místopis srdce*, s. 141.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 141.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 141.

¹²⁰ Tamtéž, s. 139.

Velice pozitivní vztah spisovatelky k místu narození podtrhují také lyrické prostředky, které využila v tomto článku. Nalezneme v něm personifikace, eufemismy, deminutiva a přirovnání.

*Jak je ten malý prostor domova přeplněn romantikou. Zříceniny hradů, řeka a ostrovy, skalní rampy, na nichž se podkrkonošské chalupy usadily s neokázalou pýchou do pestrých zahrádek a ovocných sadů. Podivuhodné, abstraktní sochy se umístily až mezi domky, mezi jabloně, a prostě tu jsou a trvají od nepaměti od křídlových moří a geometrických přesunů. Mateřídouška tu voní jako nikde jinde na světě, a meze a loučky jsou pestré a velkokvěté...*¹²¹

4.8.4 Místopis srdce

Článek *Místopis srdce* je autorčiným vyznáním Malé Skále, kterou tu nazývá jediným domovem. Motiv jedinečnosti domova a věcí s ním spjatých se neobjevuje jen zde, ale i v celém souboru *Místopis srdce*.

*...Mateřídouška tu voní jako nikde jinde na světě, a meze a loučky a jsou pestré a velkokvěté. Z jara tu kvete tolik bledulí, jako by nově napadl sníh a v zeleném jaře kvetou na lukách narcisy mezi petrklíči a sasankami.*¹²²

*To všechno zůstává bez proměny, ta krása se vrací v koloběhu ročních dob...*¹²³

V této próze nacházíme častý motiv neměnnosti rodné krajiny. Ta je stále stejná, jako byla v dětských letech autorky, ale zato se změnila podoba staveb na Malé Skále, a proto si spisovatelka jejich původní obraz připomíná svými reminiscencemi.

*...Ten hrozný žlutozelený brizolit, pravděpodobně jediná standartní fasáda, kterou uměl a dělal okresní stavební podnik. Brizolit zničil můj bílý, střídmý a stylový rentamt. Beton nahradil rukodělné schodišťátko ke škole i na terasu rentamtu, standartní tenké kovové tyčky jsou zábradlím těch bezbranných, z vulgarizovaných, kdysi tak skromně harmonických stavbiček.*¹²⁴

¹²¹ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Místopis srdce*, s. 144.

¹²² Tamtéž, s. 144.

¹²³ Tamtéž, s. 144.

¹²⁴ Tamtéž, s. 146–147.

Láskyplný vztah Jarmily Glazarové k jejímu domovu můžeme také poznat z jejího autorského stylu, do něhož patří personifikace, eufemismy, deminutiva a přirovnání.

Ach moje školičko, bílá a prostičká, s půvabným schodištěm z opracovaného pískovce, s kovaným zábradlím z rukou kováře lidového umělce...

*...Co to s tebou udělali, školičko, do jakého kabátu tě to oblékli bez uvážení a bez výtvarného citu.*¹²⁵

*Ještě chci vzpomenout na lesní hřbitůvek, který byl také součástí domova. Býval tak pastorálně smírný, smutek v něm nebolel, byl plný motýlů a ptáků. Spali v něm páni a poddaní v nejdemokratičtějším sousedství.*¹²⁶

Citové pouto autorky k domovu v *Místopisu srdce* poznáváme také z popisu jejího rodného domu, v němž užila deminutiv a eufemismů, které podporují spisovatelčinu subjektivnost.

*Rentamt, bílá empírová stavbička s dvojitou břidlicovou střechou, s baňatou věžičkou a hodinami, které byly a dodnes bijí přesladkým sopránem a altem — tím ukolébavkovým duetem, které jsem dychtivě poslouchávala jako malá holčička a na něž teď čekávám na silnici nebo v parku nedočkavě a s dojetím, protože ty dva hlásky byly průvodci mého dětství od narození. Pod břidlicovou střechou krásně zvlněnou, pod břidlicovou věžičkou a bání a korouhvičkou jsem se narodila.*¹²⁷

4.8.5 Nad rodným krajem

Soubor *Místopis srdce* uzavírá článek *Nad rodným krajem*, v němž se autorka vrací ke svému rodnému kraji, Českému ráji, a s obdivem popisuje jeho krásu.

*Dostala jsem pohled nad čarokrásnou zem. Vždyť ke Kozákovu se choulí Český ráj, ten nemá svoje jméno nadarmo. A z jeho vln, nad korunami ovocných sadů, nad lukami s otavou ve voňavých kupách, nad stříbrem vodních proudů, nad shluky střech, nad skalními útvary a lesy strmí se dva hroty Trosek v majestátu své modré barvy a vzrušujícího tvaru, který vzněcuje obraznost.*¹²⁸

¹²⁵ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Místopis srdce*, s. 146.

¹²⁶ Tamtéž, s. 148.

¹²⁷ Tamtéž, s. 142–143.

¹²⁸ Tamtéž, s. 150.

Ani zde Jarmila Glazarová nezapomíná na své rodiště, Malou Skálu. Přirovnává ho k ostrovu, který před lety její dědeček osázel stromy, a části přírody na Malé Skále spojuje se svou rodinou.

...Ale vždyť tam v tom moři stromových korun je jeden ostrov, který vysázel svými rukama můj děd. Jeho práce ta vrostla do pevných kořenů a jejích žiloví se ještě dnes rýsuje na pěšinách cest, podobno jeho žilnaté ruce. A vždyť je tam nad Jizerou dodnes ta půda, o kterou pečoval můj otec, a v jabloňových alejích a na pastvinách zůstaly jeho stopy. A je tam maminčin starý jasmín a rezeda tam voní jako za jejího mládí a barvínek kvete týmž modrým květem. Co je to pout! I vzduch a jeho vůně, i Jizeřin hlas na širokém jezu, i vřes a mateřídouška a brusinka. To je domov, to je vlast.¹²⁹

Autorka měla ke svému rodnému kraji velmi blízký vztah, a proto svůj domov vyobrazila velmi pozitivně. V tomto textu se navrácí především ke krajině Českého ráje, ale také se zde zmiňuje o rodné zemi – české zemi, kterou nazývá teplou a sladkou. Spisovatelka ke své zemi cítila pokoru a lásku, jak dokládá následující citace z článku *Nad rodným krajem*.

Člověk tam stál, přeléván vlnami větrů a vůní, tváří v tvář rodné zemi, ve slavné hodině západu, otevřen dokořán pro poselství všech zjevů, dojatý, pokorný, milující tak vroucně, jak ještě nikdy nemiloval. Vřes, mateřídouška, brusinka spojené zlatou strunkou pavučiny, rostou z té země, která je teplá a sladká našemu srdci...¹³⁰

¹²⁹ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Místopis srdce*, s. 153.

¹³⁰ Tamtéž, s. 151.

4.9 V autorčině drobné tvorbě

4.9.1 Kouzelná obálka

Tato krátká próza má úzkou spojitost s nedokončeným dílem *Navlékač korálů*, protože i v něm se autorka zmiňuje o kouzelné obálce, kterou dostala od slečny Hoffmanové, své učitelky z dětství. Některé části textu v prózách *Kouzelná obálka* a *Navlékač korálů* jsou stejné.

V *Kouzelné obálce* jsou zachyceny spisovatelčiny vzpomínky na dětství, na churavou maminku, otce, psa Prince, ale především na slečnu Hofmanovou. Právě ona je autorkou tzv. „kouzelné obálky“. Jarmila Glazarová ji nazývá kouzelnou, protože přichází nečekaně, jako by její doručení způsobila nějaká magie. Druhým důvodem je, že jí po mnoha letech připomíná domov a dětství, které tedy není jen snem, jak se již domnívala, ale skutečností. Díky dopisu se její dětský svět stal opět vzpomínkou, všechny staré reminiscence se vrátily a začaly znovu žít.

*Neboť už tolik věcí a lidí bylo ztraceno, svět vzpomínek je rozlehlý a zalidněn, že domov a dětství se propadly do nejhlubší tůně, kam okov nedosáhne. Odkud duše už nikdy nečerpá.*¹³¹

Slečna žije. Má víc než sedmdesát let. Stále ještě píše na zálepky tímtež písmem, kterého se nedotkl čas. Žije a je skutečností.

*Je tedy skutečností i vše, co bylo nejasným snem. Jsou tedy, a dosud šumí staré stromy v parku. Dosud zpívá Jizera na širokém jezu. I škola stojí táž staříčká a bílá, se zahrádkami a včelínem. A stíny mrtvých se nerozplynuly, na jejich život a skutky není zapomenuto. Člověk se setkává se svojí, a jejich minulostí, živou a věrnou.*¹³²

Dopis byl pro Jarmilu Glazarovou podnětem, díky němuž si uvědomila sounáležitost s místem svého narození.

V této próze nalézáme motivy spojené autorčíným dětstvím, jež prožila na Malé skále, které se tu pojí se slečnou Hofmanovou a spisovatelčinou matkou. K oběma ženám Jarmilu Glazarovou vázalo silné citové pouto, což můžeme

¹³¹ Kouzelná obálka, přír. č. 103/77, inv. č. 9689.

¹³² Tamtéž

vyvozovat z jejich popisů, které se v textu nalézají. Důkaz leží v následujících citacích.

*...Maminka byla neobyčejně útlá a chorobná a sedala půvabně ve svých županech, vlečku okolo štíhlých nohou a závěj tylu, atlasu nebo batistu na klíně. Bledou a jemnou tvář skláněla tiše k žlutavým rukám, které hbitě a neúnavně poletovaly s jehlou tam a zpět...*¹³³

*...A nežli dozněl, i postavička stínu ožila, zřetelná a plná života, plná souhlasu a kladu, bez reptání a trpkosti...*¹³⁴

*...A buclatá slečna opodál, veselý kulatý nosík vzhůru, plná hovorů, smíchu a nápadů...*¹³⁵

Autorka při popisech matky, slečny Hofmanové a jejich věcí využila deminutiv, která rovněž poukazují na její kladný vztah k oběma ženám.

I v této próze nalézáme motiv spisovatelčina domova, který byl klidný, tichý a bezpečný. Autorka v próze zároveň upozornila na jeho brzký rozpad po opuštění Malé Skály, kdy skončilo její bezstarostné a radostné dětství. Ve své reminiscenci využila anafory, kterou zdůraznila důležitost svého domova. Uvádím ji v následující citaci z **Kouzelné obálky**.

*Ten starý domov se rozpadl, tak brzy. Bylo mi osm let, když jsme opustili ten svět starých stromů a pod nimi zámeček s terasou a růžemi. Ten svět četných loutek, na které slečna trpělivě šila nové a nové šaty ze zbytků valencienských krajek. Ten svět, ve kterém zazníval, jak si teprv dnes uvědomuji, hlavně jenom slečnin smích. Ve kterém, dnes teprve vím, její poněkud křečovitá veselost sloužila pro obveselení smutné a zklamané duše.*¹³⁶

Jarmila Glazarová v této próze využila lyrických prostředků, kterými jsou deminutiva, personifikace a anafory a jež také dokládají autorčin silný citový vztah k rodnému kraji.

¹³³ Kouzelná obálka, přír. č. 103/77, inv. č. 9689.

¹³⁴ Tamtéž

¹³⁵ Tamtéž

¹³⁶ Tamtéž

4.9.2 Z mého života

Krátká povídka **Z mého života** zachycuje poklidné dětství Jarmily Glazarové. Vypravěč se v er-formě snaží objektivně očima dítěte podat celý děj. Ovšem z tohoto způsobu vyprávění vyplývá jistá subjektivnost, kterou můžeme usuzovat také na základě jazykových prostředků, jako jsou slova citově zabarvená, přirovnání a personifikace.

V povídce je vyobrazeno poklidné dětství dvou sester „Jarmilky a Irenky“. Autorčiných vzpomínek na dětství je zde však zachyceno jen několik. Například tu najdeme vyprávění o mamince a Jizeře, fotografování „Jajky a Inky“, smrti panenky Růženky a příběh o panence Bělince. Vypravěčce v paměti zůstaly také vzpomínky na dům na Malé Skále, který byl jejím domovem.

A tak se zas ocitám ve světě dětství v severních Čechách, ve starém domě se střechou z břidlice, s baňatou věží a s hodinami se sladkým altovým hlasem. A z domu nejasněji vidím rozlehlou předsíň se širokými dveřmi na terasu, předsíň, která z všeho nejvíc náležela dětem. Byla pokryta bílou a měkkou pytlou, která voněla chmelem a jejíž hořká vůně nikdy, ani praním, nevymizela.¹³⁷

Domov spisovatelky byl poklidný a láskyplný. Byl plný maminčina pochopení a dětských her. Vypravěčka se k němu však navracela ztěžka, protože téměř všichni lidé z jejího dětství už nežili a pouto s krajem bylo také zpřetrháno.

Nalézám nově tu výchozí část, podivuhodný svět, který zůstal někde n pomezí snu, ztracen a oddělen, protože všichni nositelé kontinuity zemřeli a všechn vztah k rodišti byl zpřetrhán. Z hlubiny času vystupují vybledlé obrázky, kterým nálada z návratu ze světa, odpočinek a náhlý klid dávají dech i tep, teplo i vůni, ovzduší i skutečnost.¹³⁸

V próze se dětské reminiscence pojí především s matkou, k níž autorku vázalo silné citové pouto. Dokládá ho eufemismus slova matka a podporují ho také teplé barvy využití při jejím popisu. Růžové a červené odstíny zde symbolizují lásku a zlatá barva podtrhuje matčinu čistotou a dokonalost.

¹³⁷ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Z mého života*, s. 47.

¹³⁸ Tamtéž, s. 47.

*...a maminčiny růžové dlaně a růžová svatozář za její černovlasou hlavou s rudozlatými kroužky náušnic.*¹³⁹

Spisovatelka se citově nevázala jen k matce, ale také k otci měla velmi blízko. Potvrzuje to následující citace, ve které Jarmila Glazarová opět používá deminutivum slova otec.

*...A tatínkova ruka, ta milovaná, vlídná a veselá, ta ruka, která vždycky voněla řemením a tabákem...*¹⁴⁰

Silné citové vazby autorky k rodičům také dokládají, že její domov na Malé Skále byl velmi láskyplný.

Ke každému domovu se rovněž váže specifická vůně. Rodný dům spisovatelky byl cítit hořce po chmelu a otcovým tabákem, s jehož vůní se po letech setkala v domácnosti svého manžela, kde jí připomínala její dětský domov.

V povídce nalézáme lyrické popisy přírody, v nichž spisovatelka využila deminutiv, přirovnání, personifikací a metafor, které dodávají textu subjektivnost, a můžeme z nich vyvozovat vřelý vztah spisovatelky k rodnému kraji.

*...Červánky na nebi červánky v řece, sluce jak rozkvetlá růže nízko nad vodou, ve vodě růže. Svěžest vzduchu a řeka vlahá. Přesně jako když maminka posadí Jarmilku a Irenku uprostřed Jizery na balvany. Slunce se kutálí podél Pantheonu, řeka je rudá a plná nesčíslných tmavých slunéček, kdykoliv děti násilně mrknou. Maminka plnými hrstmi chytá droboučké rybičky a klade je dětem na tělíčka. Hladí to chladně a hedvábně, je to vzrušující. Tělíčka rybek se vrtí a chtějí do vody. Maminka je zas vodou z dlaní splachuje dolů...*¹⁴¹

¹³⁹ GLAZAROVÁ, Jarmila. *Z mého života*, s. 47.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 48.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 47.

4.9.3 Český ráj

Český ráj je předmluvou ke sborníku Hrubá Skála od Ladislava Kadavy. Jarmila Glazarová ho napsala v roce 1960. Předmluva pojednává o přednostech přírody Českého ráje a také již v úvodu se vypravěčka zmiňuje o tom, že tento kraj nenese jméno Český ráj nadarmo, neboť je to skutečná rajska zahrada.

Autorka věnovala pozornost všem krásám rodného kraje, ať už přírodním nebo historickým. Opět zde nacházíme motiv jedinečnosti přírody rodného Českého ráje, který dokládá následující citace z předmluvy.

*Nikde nejsou meze okolo pěšin a horské loučky tak pestré a vonné, a písčité cesty tak příjemně měkké a čisté jako v Českém ráji. A všechny vedou do království dalekých rozhledů, do skalních měst s bludišti plnými ozvěn a bílých koberců, do urostlých lesů, jimiž se po pás brodí zkamenělí obři a k rozvalinám hradů, jež inspirovaly tolik umělců výtvarných, hudebních a slovesných.*¹⁴²

Autorka cítila s rodným krajem silnou sounáležitost a byla velmi hrdá, že pochází právě z Českého ráje, jehož krajina má romantický ráz, neboť se v ní nachází mnoho skal, hluboké lesy, hrady a jejich zříceniny. Motiv jedinečnosti rodné přírody dokládá tedy silný citový vztah Jarmily Glazarové k její krajině.

Spisovatelka použila k líčení přírody metafor, přirovnání a personifikací, podle nichž můžeme textu přisuzovat subjektivnost. Za tou se skrývá její hluboký a láskyplný vztah k rodnému kraji, k domovu.

*Zubatý masiv Suchých skal přijal tvar obrovských varhan a zvedl své píšťaly vysoko k nebi.*¹⁴³

*Skály jako by samy sebe nabízely za podnoží ponurých hradů, o něž se rozbíjely, nebo jež přelévaly vlny dlouhých historických válek anebo vášnivá vzplanutí lokální sporů. Jak orlí hnízda tu dnes obzírají širé okolí jejich zříceniny...*¹⁴⁴

¹⁴² Český ráj – předmluva ke sborníku Hrubá Skála, přír. č. 103/77, inv. č. 9420.

¹⁴³ Tamtéž

¹⁴⁴ Tamtéž

Jak Jarmila Glazarová přiznala v předmluvě k *Vlastivědnému sborníku*, příroda Českého ráje pro ni nikdy neztratila své kouzlo. Naopak ji neustále poutala svým romantickým zevnějškem.

Turnovsko je mimořádně sličný kraj naší vlasti. Má všechny předpoklady, aby okouzloval a vzrušoval, aby byl nezapomenutelný pro rodáky i nově příchozí, které sem přivádí věhlas a kouzlo Českého ráje. Sama jsem očarována tím kouzlem. Jeho čaromoc nebyla nikdy zatlačena do pozadí, i když jsem viděla překrásné krajiny v Evropě i na Dálném východě...

*...o kraji, který je okouzující, romantický, má mocný pathos i tichou a kvetoucí přívětivost...*¹⁴⁵

Lidské domovy v Českém ráji jsou sice prosté, ale spisovatelka je líčí se zanícením a láskou. V jejich popisu autorka využila eufemismů a personifikací, které signalizují její blízkost k domovu.

*...Všechno co lidské ruce stvořily, nese tu zvláštní pečeť mimořádného a romantického ducha tohoto kraje. Ať už to jsou starobylé církevní stavby, naivní a dojemná boží muka, brány statku, ať prosté sroubené domky s bílým spárováním a zárubněmi a se vzdušnými pavláčkami. S jakým citem jsou vsazeny do krajiny, vtuleny mezi skály a do ovocných zahrad. Okna jsou plná ovocných muškátů, před domky slunečnice a slezové růže, v zahrádkách jiriny pestrých barev. Lesy se přelévají po skalách nad střechami, lesy stékají mezi jabloňové sady až dolu k řece...*¹⁴⁶

Předmluva **Český ráj** je autorčiným pozastavením nad krásami jejího rodného kraje.

¹⁴⁵ Předmluva k vlastivědnému sborníku Turnovska vydaného na počest 15. výročí osvobození, přír. č. 103/77, inv. č. 9427.

¹⁴⁶ Český ráj – předmluva ke sborníku Hrubá Skála, přír. č. 103/77, inv. č. 9420.

4.9.4 Loučení s městečkem

Tento doslov je součástí sborníku *Paměti Klimkovic*. Autorka se v něm navrácí do doby 2. světové války a vzpomíná zde na Slezsko a Klimkovice, které se jí na čas staly domovem. Znovu si tu uvědomuje své spojení se slezským krajem, který byl rodnou krajinou většiny jejích literárních děl.

Kde se vezme v lidském srdci s takovou prudkostí a takovou intenzitou cit příslušnosti, srostlé, smrtelně těsné sounáležitosti s krajem, s domovem, v této jediné chvíli, po letech odloučení, pod vrstvou zážitků nového životního zápolení. Jak strašně zabolí láska, když přepadne a zaplaví svým zjevením člověka nepřipraveného. Moje městečko z „Roků v kruhu“, takto jsi tedy stále moje, takto tě miluji, aniž o tom vím, a takto tě v této chvíli už nemám. Už jsi cizinou, už jsi nedostupné, už skutečně jen stínem.¹⁴⁷

Loučí se zde se slezským krajem stejně jako před lety a vzpomíná na lid beskydských hor, o kterém psala ve svých knihách. V popisu loučení s krajinou využila autorka personifikace, jak dokládá následující citace z doslovu **Loučení s městečkem**.

Loučila jsem se s tebou už jednou bolestně a těžce. Loučím se s tebou zas. Slezská krajino, o které jsem vyprávěla, tichý zádušný, pokojný kraj, hájky, samoty, plní cesty už nejste naše. Blízce a silně cítím výdech luk, rybníků, bramboříšť a jetelin, blízce a jasně slyším staré hlasy ve starých chalupách, které na mne léta volávaly vždycky a vždycky všude a všude česky „dobrý den, paničko“.¹⁴⁸

Spisovatelka zde použila také opakování jazykových prostředků pro zdůraznění českého jazyka, který byl jediným jazykem, jímž mluvili lidé ve slezském kraji.

Doslov je zastavením nad krajem, který byl autorce v určité části života velmi blízký. Na delší čas se stal jejím druhým domovem, a i když ten čas již minul, má stále tento kraj místo v srdci Jarmily Glazarové. Spisovatelčino citové pouto ke Slezsku podtrhuje využití apostrof, personifikace a deminutiv v textu. Její spojitost s Klímkovicemi je zdůrazněna také přivlastňovacím zájmenem můj.

¹⁴⁷ Loučení s městečkem, přír. 103/77, inv. č. 9421.

¹⁴⁸ Tamtéž

*Moje městečko, můj kraji, jako bys zapadl do noci, za tou neviditelnou čarou.
Jsi cizinou. Ale budu tě mít pořád ráda věrně, a vždycky budu vzpomínat.*¹⁴⁹

¹⁴⁹ Loučení s městečkem, přír. 103/77, inv. č. 9421.

Závěr

V diplomové práci jsem se zabývala motivy domova v tvorbě Jarmily Glazarové. Na základě jejího životopisu jsem v dílech hledala souvislosti s jejím životem. Nalezla jsem v nich četné subjektivní motivy spojené s autorčíným dětstvím, rodným krajem a manželstvím. Ty se nacházejí především v nedokončeném díle *Navlékač korálů* a v *Rocích v kruhu*, v nichž je vyobrazen domov velmi pozitivně, což dokládá autorčino užití jazykových prostředků, kterými jsou personifikace, deminutiva, eufemismy, metafory a přirovnání. Pozitivnost podporují také vřelé vztahy mezi postavami a popisy rodných domů.

Subjektivní motivy se nacházejí také v publicistické tvorbě, v níž se autorka navracela do svého dětství a rodného kraje. Nalezla jsem v ní motiv jedinečnosti a neměnnosti rodné krajiny. V popisech přírody autorka užila jazykových prostředků, které podporují její blízký vztah domovu. Jsou jimi deminutiva, eufemismy, personifikace, apostrofy a metafory. V některých člancích se spisovatelka vracela také ke svému dětství na Malé Skále, kde byl vyobrazen poklidný a láskyplný domov.

V dílech *Vlčí jáma* a *Advent* jsem se zaměřila na způsob vyobrazení domova. Zde již není zachycen domov pozitivně, ale naopak v obou nalézáme vzájemně si podobné destruktivní domovy, z nichž se hrdinky nejsou schopny dostat. V jejich úniku jim pomůže až síla osudu – smrt. Disharmoničnost domova je v těchto dílech podpořena odcizeností postav a umocňují ji také popisy interiérů domů a jejich atmosféra.

U povah hrdinek těchto děl jsem objevila podobnost s autorkou. Došla jsem k tomu na základě prozkoumání spisovatelčiny prvotiny *Roky v kruhu*, jejíž hrdinka je silně autobiografickou literární postavou. Hrdinky všech tří děl jsou starostlivé, láskyplné, dobrosrdečné a vděčné. Pojí je také touha znovu vytvořit domov, který dříve již měly, a také jejich představy o něm jsou velmi totožné.

Autorka sama ztratila svůj domov už v dětství, a proto se snažila s manželem Josefem Podivínským vytvořit nový, což se jí podařilo ve Slezsku. Téměř všechna

její beletristická díla se kvůli tomu odehrávají ve slezském kraji, kromě nedokončeného románu *Navlékač korálů*, jehož dějištěm je místo autorčina dětství, Malá Skála. Nejvíce motivů slezského kraje nalezneme v *Chudé přadleně*, která vypovídá o životě horalů v Beskydech.

Zatím nebyla autorčina tvorba zcela prozkoumána, a proto odborná literatura o jejím díle není příliš obsáhlá. Doufejme tedy, že i tato práce přispěje k jejímu rozšíření, protože je první prací, která se zevrubně zabývá motivy domova v díle Jarmily Glazarové.

Seznam pramenů

Primární literatura

GLAZAROVÁ, Jarmila. *Advent*. 11. vyd. Praha: ČS, 1966.

GLAZAROVÁ, Jarmila. *Chudá přadlena*. 3. vydání. Praha: ČS, 1964.

GLAZAROVÁ, Jarmila. *Místopis srdce*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1973.

GLAZAROVÁ, Jarmila. *Roky v kruhu*. 13. vyd. Praha: ČS, 1967.

GLAZAROVÁ, Jarmila. *Vlčí jáma*. 9. vyd., v ČS. Praha: ČS, 1986.

GLAZAROVÁ, Jarmila. Z mého života. *Panorama*, roč. XXIII, č. 7–8, s. 47–50.

LA PNP – depozitář Staré Hrady, fond: Jarmila Glazarová, složka: Český ráj – předmluva ke sborníku Hrubá Skála, přír. č. 103/77, inv. č. 9420.

LA PNP – depozitář Staré Hrady, fond: Jarmila Glazarová, složka: Kouzelná obálka, přír. č. 103/77, inv. č. 9689.

LA PNP – depozitář Staré Hrady, fond: Jarmila Glazarová, složka: Loučení s městečkem, přír. 103/77, inv. č. 9421.

LA PNP – depozitář Staré Hrady, fond: Jarmila Glazarová, složka: Navlékač korálů – román, fragment, přír. č. 103/77, inv. č. 8375.

LA PNP – depozitář Staré Hrady, fond: Jarmila Glazarová, složka: Navlékač korálů – román, fragment, další verze, přír. č. 103/77, inv. č. 8376.

LA PNP – depozitář Staré Hrady, fond: Jarmila Glazarová, složka: Navlékač korálů – román, fragment, další verze, přír. č. 103/77, inv. č. 8377.

LA PNP - depozitář Staré Hrady, fond: Jarmila Glazarová, složka: Navlékač korálů - román, fragment, další verze, přír. č. 103/77, inv. č. 8381.

LA PNP – depozitář Staré Hrady, fond: Jarmila Glazarová, složka: Navlékač korálů – román, fragment, další verze, přír. č. 103/77, inv. č. 8383.

Sekundární literatura

BÍLEK, Jan. *Milý a milostný český jazyk: Projevy a pozdravy při festivalech Šrámkova Sobota*. 1. vyd. Sobotka: Středisko městské kultury Sobotka, 2001. ISBN 80-238-7262-1.

BURIÁNEK, František. *Inspirace domova*. 1. vyd. Hradec Králové: Kruh, 1988.

BURIÁNEK, František. *Jarmila Glazarová*. 1. vyd. Praha: ČS, 1979.

BURIÁNEK, František. Uzavřený kruh života. *Literární měsíčník*, 1977, roč. VI, č. 4, s. 78–79.

GLAZAROVÁ, Jarmila. Prožitek, znalost a naše řeč. *Tvorba*, 1959, roč. XXIV., č. 4 (22. 1. 1959), s. 76.

GLAZAROVÁ, Jarmila. Odchod z kruhu do života. *Obrana lidu*, 1967, roč. XXVI., č. 2 (14. 1. 1967), s. 7.

GLAZAROVÁ, Jarmila. O mé knize. *Panorama*, 1936, roč. 14, č. 9, s. 138.

GLAZAROVÁ, Jarmila. Má cesta. *Rudé právo*, 1961, roč. 4, č. 120, s. 2.

GLAZAROVÁ, Jarmila. Roky v Kruhu. *Panorama*, 1951, roč. XXVI, č. 3–4, s. 28–29.

GLAZAROVÁ, Jarmila. Stezkami vzpomínek. In *Valašsko: sborník o životě a potřebách*. 1953, roč. 2, s. 3–8.

GÖTZ, František. Pozoruhodný epický fond. In *Literatura mezi dvěma válkami: (Výbor z díla)*. 1. vyd. Praha: ČS, 1984.

Jarmila Glazarová 1901–2001: sborník textů z konference ke 100. výročí narození. 1. vyd. Staré Hrady: Osvětová beseda Staré Hrady, 2002. ISBN 80-238-8640-1.

LA PNP – depozitář Staré Hrady, fond: Jarmila Glazarová, složka: Deník z roku 1916, přír. č. 103/77, inv. č. 9143.

LA PNP – depozitář Staré Hrady, fond: Jarmila Glazarová, složka: Předmluva k vlastivědnému sborníku Turnovska vydaného na počest 15. výročí osvobození, přír. č. 103/77, inv. č. 9427.

Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 1. vyd. Praha: Academia, díl 1. A-G. 1985.

MÁLKOVÁ, Iva - URBANOVÁ, Svatava. *Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000): (1945–2000).* Olomouc: Votobia; Ostrava: Ústav pro regionální studia OU, 2001. ISBN 80-7198-515-5.

MIKULE, Vladimír. 100 let od narození spisovatelky Jarmily Glazarové. *Pojizerské Listy.* 2001, 12. 9. 2001, s. 1–2.

MRAVCOVÁ, Marie. Baladická próza. In *Poetika české meziválečné literatury: (Proměny žánrů).* 1. vyd. Praha: ČS, 1987, s. 235–267.

MRAVCOVÁ, Marie. Doslov. In *Chudá přadlena.* 6. vyd., v ČS. Praha: ČS, 1989, s. 281–293.

MRAVCOVÁ, Marie. *Umělecké dokumenty a romány: Zrod a tvar čtyř prozaických děl Jarmily Glazarové 1936–1940.* 1. vyd. Ostrava: Profil, 1987.

PÍŠA, Antonín, Matěj. Vypravěčka ženina údělu: Vlčí jáma, Advent. In *Stopami prózy: Studie a stati.* 1. vyd. Praha: ČS, 1964.

Slovník českých spisovatelů. 1. vyd. Praha: ČS, 1964.

VŠETIČKA, František. *Tektonika textu: o kompoziční výstavbě české prózy třicátých let 20. století.* Olomouc: Votobia, 2001. ISBN 80-7198-478-7.

Z kulturních zápasů: Vzpomínky – rozhovory – portréty – stati – korespondence. 1. vyd. Praha: Odeon, 1986.

Internetové zdroje

MRAVCOVÁ, Marie. Jarmila Glazarová. In *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [citováno 12. 5. 2010]. Dostupné na [www:
http://www.slovníkceskeliteratury.cz/](http://www.slovníkceskeliteratury.cz/)